

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет іноземних мов
Кафедра англійської мови з методикою викладання

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

_____ Салата І. А.
(підпис) (прізвище, ініціали)

Реєстраційний № _____

« ___ » _____ 20__ р.

« ___ » _____ 20__ р.

ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНИХ ЛЕКСИЧНИХ НАВИЧОК НА
СЕРЕДНЬОМУ ЕТАПІ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Кваліфікаційна робота студентки
групи АНФ-м-16
ступінь вищої освіти магістр
спеціальності 014.02
Середня освіта (мова і література
англійська)
Засецької Альони Станіславівни

Керівник к. філол. н, ст. вик. Єловська Ю. В.

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS _____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) _____ (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) _____ (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) _____ (прізвище, ініціали)

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Засецької Альони Станіславівни, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавав(ла) і не одержував(ла) недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомлений(а). Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

ЗМІСТ

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	4
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНИХ ЛЕКСИЧНИХ НАВИЧОК УЧНІВ БАЗОВОЇ ШКОЛИ.....	9
1.1. Поняття іншомовних лексичних навичок у сучасних вітчизняних і зарубіжних студіях.....	9
1.2. Традиційні й новітні принципи та методики формування іншомовленнєвих лексичних навичок.....	19
1.3. Вікові особливості учнів базової школи та їхній вплив на формування лексичних навичок на уроках англійської мови	33
Висновки до розділу 1.....	39
РОЗДІЛ 2. РОЛЬ ДИСТАНЦІЙНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ У ФОРМУВАННІ ІНШОМОВНИХ ЛЕКСИЧНИХ НАВИЧОК НА СЕРЕДНЬОМУ ЕТАПІ.....	41
2.1. Особливості організації дистанційного навчання на уроках англійської мови.....	41
2.2. Система вправ з формування іншомовних лексичних навичок для учнів базової школи з використанням засобів дистанційного навчання.....	49
Висновки до розділу 2.....	62
ВИСНОВКИ.....	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	66
ДОДАТКИ.....	70

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ІКТ – інформаційно-комунікаційні технології

ІОС – інформаційно-освітнє середовище

КПК – кишеньковий персональний комп'ютер

ЛССТ – логіко-семантична структура теми

ММП – мультимедійні презентації

ЛО – лексичні одиниці

ОС – операційна система

ПЗ – програмне забезпечення

СПС – словниково-понятійна стаття

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасному суспільстві відбуваються процеси глобалізації, які характеризуються інтенсивною інформатизацією. Під інформатизацією розуміємо процес формування електронних комунікацій, які поєднують територіально розрізнену інформацію та перетворюють її у продуктивні знання [1, с. 89]. Інформатизація спостерігається у всіх сферах життя суспільства, і освіту вона теж не оминула.

Особливого значення набуває застосування інформаційно-комунікаційних технологій у школі при вивченні іноземних мов. Формування лексичних навичок є одним із важливих завдань у викладанні іноземних мов у школі. Набуття лексичних навичок у школі передбачає усвідомлення значення і форми лексичних одиниць, уміння їх використовувати в різних видах мовленнєвої діяльності, тобто опанування навичок лексичного оформлення експресивної мови і сприйняття лексичних одиниць на слух і при читанні [4, с. 64].

Використання ІКТ в умовах карантинних заходів є невід'ємним складником навчання. Під дистанційним навчанням розуміємо вид інтерактивної взаємодії між викладачем і учнями та інтерактивним джерелом інформаційного ресурсу, що відображає всі компоненти, які властиві навчальному процесу (цілі, зміст, методи, організаційні форми, засоби навчання), що здійснюється в умовах віртуального простору з використанням різних електронних пристроїв. Через актуальність використання в сучасному суспільстві технічних пристроїв ця форма навчання поступово приймає масштабний характер. Дистанційна освіта, демонструючи інтерактивність, гнучкість і різноманітність форм і методик, наразі набуває більшої значущості [1, с. 65].

Сьогодні така форма навчання стає популярнішою серед учнів шкіл, починаючи з молодшого шкільного віку та серед студентів немовних закладів вищої освіти й охочих отримати додаткову освіту. Такий метод навчання є прийнятним не тільки для дітей з особливими потребами або, які хочуть здобути освіту в певних навчальних закладах, а й не мають змоги отримати висококваліфіковану педагогічну допомогу через територіальні умови.

Особливість дистанційного навчання полягає в умінні користуватися навчальними інтернет-платформами, програмними забезпеченнями та додатками. Викладач передусім зобов'язаний забезпечити учнів санкціонованим доступом до навчального матеріалу, а також планом, який визначає послідовність використання цього матеріалу на заняттях і виконання учнем індивідуальних завдань. Можливості для безпосередньої педагогічної імпровізації в дистанційному форматі обмежені, тому алгоритм надання матеріалу повинен бути підготовлений заздалегідь.

Варто зауважити, що вивчення іноземної мови істотно відрізняється від вивчення будь-якої іншої дисципліни. Процес навчання іноземної мови – це складне поєднання всіх видів діяльності: пізнавальної, комунікативної, трудової, ігрової. Протягом навчання в учнів формуються складні мовленнєві навички усного та письмового спілкування, реалізуючи які вони здійснюють розширену пізнавальну діяльність, спрямовану на збагачення соціального досвіду і розвиток творчих здібностей.

Матеріалом дослідження слугували джерела наукової та практичної інформації, зокрема вітчизняні й зарубіжні словники й наукові доробки в галузях технологій навчання (Н. Кузьміна, А. Меркулов, Е. Шмельова, У. Хортон, К. Хортон); технологій дистанційного навчання (С. Базилевич, В. Глухих, В. Кукльов, Н. Тихоміров); розвитку дидактичних можливостей сучасних інформаційно-комунікаційних технологій дистанційного навчання (В. Снігурова, С. Тітова, Ю. Татур); методичних основ проєктування навчального процесу в сучасному інформаційному освітньому середовищі

(Є. Чернобай); перспектив застосування інформаційних систем у навчанні (Р. Баженов, В. Векслер); перспектив і можливості дистанційного навчання (Р. Баженов, І. Голіцина, Н. Половнікова).

Об'єкт дослідження – лексична англомова компетентність учнів базової школи середньому етапі навчання.

Предметом дослідження є особливості формування лексичних навичок англійської мови в учнів базової школи на середньому етапі в умовах дистанційного навчання

Мета дослідження полягає в теоретичному аналізі методики формування лексичної англомовної компетентності учнів на середньому етапі навчання та розробці комплексу вправ для формування іншомовних лексичних навичок для учнів базової школи з використанням дистанційних навчальних засобів.

Для досягнення мети дослідження були поставлені такі **завдання**:

– визначити поняття іншомовних лексичних навичок у сучасних вітчизняних і зарубіжних студіях;

– проаналізувати традиційні й новітні принципи та методики формування іншомовних лексичних навичок;

– окреслити особливості формування лексичних навичок серед учнів базової школи на уроках англійської мови;

– визначити особливості організації дистанційного навчання на уроках англійської мови;

– розробити комплекс вправ з формування іншомовних лексичних навичок для учнів базової школи з використанням засобів дистанційного навчання.

Для досягнення поставлених завдань використано **такі методи дослідження**: теоретичні методи, а саме: аналіз та синтез новітніх розвідок з педагогіки, психології, лінгвістики та методики за темою дослідження; аналіз чинних шкільних програм і тематичних планів; опис та узагальнення

теоретичних засад формування лексичної іншомовної компетентності учнів базової школи засобами дистанційного навчання.

Практична значущість дослідження полягає в розробці комплексу вправ із формування іншомовних лексичних навичок для учнів базової школи з використанням засобів дистанційного навчання, який сприяє підвищенню успішності та зацікавленні учнів у вивченні англійської мови. Розроблені вправи можуть бути застосовані при вивченні у 8-мих класах окремих блоків теми «Healthy Lifestyle», вони урізноманітнять традиційні заняття англійської мови, сприятимуть активізації пізнавальної діяльності учнів.

Результати дослідження було віддзеркалено в тезах доповіді на тему: «Особливості організації дистанційного навчання на уроках англійської мови» й апробовано у II Міжнародній онлайн-конференції «Topical issues of modern science, society and education» (вересень 5-7, 2021, м. Харків).

Структура дослідження. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використання літератури (35 позицій) та додатків (10 позицій). Загальний обсяг роботи – 74 сторінок.

РОЗДІЛ І ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНИХ ЛЕКСИЧНИХ НАВИЧОК УЧНІВ БАЗОВОЇ ШКОЛИ

1.1. Поняття іншомовних лексичних навичок у сучасних вітчизняних і зарубіжних студіях

У загальноосвітній школі питання формування лексичних навичок у процесі вивчення іноземної мови є однією з найбільш значущих проблем. Знання й використання іншомовних одиниць на практиці дає змогу розвинути мовленнєві навички, без яких неможливе подальше опанування іноземної мови та іншомовної комунікативної компетенції.

Багато дослідників зазначають, що поняття «комунікативна компетенція» є основою комунікативної культури. Ю. Вторушина зауважує, що в різних видах діяльності (педагогічній, економічній, медичній тощо) істотним компонентом комунікативної культури виступає саме комунікативна компетенція [8, с. 54].

На думку В. Баркасі, комунікативна компетенція – це «здатність і готовність здійснювати іншомовне міжособистісне і міжкультурне спілкування з носіями мови, реальне практичне оволодіння іноземною мовою» [3, с. 207].

Саме формування іншомовної комунікативної компетенції дає змогу людині використовувати іноземну мову як засіб професійного та неформального спілкування. При досягненні комунікативної компетенції учень, незалежно від його віку, здатний розуміти і створювати висловлювання іноземною мовою, враховуючи лінгвістичні та соціальні правила носіїв мови. Оскільки комунікативна компетенція ґрунтується на володінні учнями комплексу мовних знань і мовленнєвих умінь, отже, фундаментом комунікативної компетенції є лінгвістична компетенція, тобто

«знання системи мови та вміння користуватися засобами мови в мовленнєвому спілкуванні» [1, с. 98].

Складовим компонентом лінгвістичної компетенції є лексична компетенція, яка являє собою здатність людини «засновану на лексичних знаннях, навичках, вміннях, на особистому мовленнєвому досвіді, визначати контекстуальне значення слова, порівнювати обсяг його значення у двох мовах, розуміти структуру значення слова і виділяти специфічно національне в значенні слова» [5]. Отже, запорукою успішного формування іншомовної комунікативної компетенції є ефективне володіння лексикою.

Опанування іншомовного лексичного матеріалу створює основу для розвитку всіх мовленнєвих умінь, оскільки лексика є основним будівельним матеріалом мови. Відповідно процес формування лексичних навичок – це не кінцева мета вчителя, а засіб навчання інших видів мовленнєвої діяльності.

У живому акті спілкування лексичне і граматичне значення нерозривні: граматику організовує так званий словник, який створює одиниці сенсу – основу будь-якої мовленнєвої діяльності. Ось чому необхідно приділяти значну увагу роботі над лексикою при пануванні будь-якої іноземної мови.

За період вивчення іноземної мови у школі учні мають вивчити семантику і форми слів, знати як застосовувати їх у різноманітних мовних реаліях. Вони повинні володіти навичками усного та письмового мовлення, а також вміти розуміти текст на слух при читанні. При витлумаченні змісту навчання лексиці в межах іноземної мови, важливо враховувати всі чинники, що впливають на розвиток і удосконалення лексичних навичок [17, с. 116].

Лексика – це жива матерія мови, сукупність слів і схожих з ними по функціях об'єднань, що утворюють певну систему. Системність лексики виявляється в тому, що всі її одиниці на основі своїх властивостей входять у певні лексичні об'єднання (словотворчі гнізда, семантичні поля, групи, антонімічні протиставлення, синонімічні і паронімічні ланцюжки). Одиницею навчання лексичного матеріалу є ЛО, яка може бути не лише

словом, але й сталим словосполученням, і навіть так званим «готовим реченням» (тобто таким, що не змінюється у мовленні).

Науковці виокремлюють такі ЛО:

- 1) слова;
- 2) стійкі словосполучення;
- 3) клішовані звороти (вирази).

Знання лексики іноземної мови пов'язують із лексичними навичками, які і забезпечують функціонування лексичних одиниць у спілкуванні. Із поняттям *лексичні навички* асоціюють інтуїтивно правильне розуміння і вживання іншомовної лексики на основі мовленнєвих лексичних зв'язків між слухомовленнєвомоторною і графічною формами слова та його значенням, а також зв'язків між словами іноземної мови.

Словник методичних термінів і понять під редакцією Є. Азімова і А. Щукіна подає таке потрактування поняття *лексична навичка*: «це автоматизована дія з вибору лексичної одиниці, яка відповідає задуму і нормам поєднання з іншими одиницями у продуктивному мовленні, а також автоматизоване сприйняття і асоціювання зі значенням в рецептивному мовленні». Серед основних операцій, які входять до терміна *лексична навичка*, науковці визначають переміщення лексичної одиниці з довготривалої пам'яті в оперативну пам'ять (виклик слова); поєднання лексичної одиниці (далі ЛО) із попередньою або наступною; визначення відповідності вибору і поєднання лексичних одиниць ситуації» [1, с. 121]. Саме тому лексичні навички потрібно розглядати як важливий та невід'ємний компонент змісту навчання іноземної мови, а їх формування - метою вивчення лексичного матеріалу.

Іноземна мова як предмет, що сприяє розвитку комунікативної культури та розширює пізнавальні можливості учнів, пропонується до вивчення на всіх етапах навчання в школі, включаючи початкову. Навчання іноземної мови створює умови для комунікативно-психологічної адаптації школярів до нового мовного світу, сприяє подоланню психологічних бар'єрів

у використанні іноземної мови як засобу спілкування, залучає дітей до нового соціального досвіду, формує в учнів готовність і здатність до спілкування іноземною мовою з урахуванням їх мовних можливостей і потреб [2].

Однією з умов успішного спілкування іноземною мовою на відповідному рівні є формування дієвих лексичних навичок, як важливого компоненту змісту навчання іноземної мови. Традиційно процес оволодіння лексичними навичками передбачає кілька етапів, а саме:

- 1) ознайомлення, що включає введення і пояснення нових ЛО;
- 2) первинне закріплення лексики, тобто тренування обраних лексем за допомогою вправ;
- 3) вживання лексичних одиниць (у мовленні).

Для ефективного формування лексичних навичок необхідно забезпечити багаторазове повторення лексичного матеріалу кожним учнем та збільшити обсяги тренування, використовувати різні види наочності, здійснювати предметні дії з лексичними одиницями, індивідуалізацію навчання лексиці, негайний зворотний зв'язок, своєчасний контроль і корекцію при виконанні письмових лексичних вправ.

Поєднання звуків у слова, а слів у речення, формують основу для навичок усного мовлення, аудіювання, письма і читання. У звичайних умовах спілкування такі вміння набуваються автоматично, тоді як у немовному середовищі, наприклад, на уроці іноземної мови, формування цих навичок потребує більше уваги.

Науковці виділяють три складники змісту навчання лексики: лінгвістичний, методологічний і психологічний [2; 32, с. 119-120]. Елементи лінгвістичного компоненту передбачають виділення лексичного мінімуму й лексичних знань, а також труднощів, що виникають при засвоєнні учнем того чи того типу слів. До лінгвістичного компоненту належить тематика, яку обирає викладач для розвитку навичок усного мовлення або читання.

Психологічний компонент пов'язаний із впливом особливостей психіки на формування лексичних навичок і умінь. Цей компонент змісту навчання іноземної мови у школі сприяє формуванню навичок і умінь користуватися досліджуваною мовою в комунікативних цілях.

Методологічний компонент охоплює знання і вміння, які допомагають учню самостійно виконувати певні типи роботи незалежно від зовнішніх умов, додаткових роз'яснень чи інструкцій.

На Рис. 1.1 схематично зображено класифікація компонентів навчання лексиці:

Рис.1.1 Зміст навчання лексиці [32]

Крім того, особливої уваги потребує проблема активного і пасивного володіння мовою. Лексичний базис, який пропонують до вивчення у школі, диференційований та уміщує активний лексичний мінімум, пасивний лексичний мінімум, потенційний словниковий запас. Активний словник складається зі слів, які учні часто вживають у своєму мовленні та на письмі, тоді як пасивний словник охоплює ЛО, які учні тільки розуміють при читанні і слуханні іноземної мови. [18, с. 31]. До потенційного словника, належать слова, які учні можуть зрозуміти без словника за допомогою досвіду, що формується на початковому етапі навчання іноземної мови.

Лексика активного та пасивного словника, на думку Л. Штихно, може вільно переходити з одного словника в інший. Більш того, обсяг активного та пасивного словника змінюється на різних етапах вивчення іноземної мови. Наприклад, до кінця періоду навчання пасивний словник, як правило,

перевищує активний в чотири – п'ять разів. Отже, іншомовний лексичний мінімум складається з двох частин: активної і пасивної лексики [34, с. 491].

Лексичні засоби відіграють основну роль при формуванні і формулюванні думки. Слова допомагають нам називати об'єкти навколишнього світу й передавати наші думки. У процесі вивчення іноземної мови відбувається формування, розвиток і вдосконалення лексичних навичок, саме вони утворюють міцну основу для розвитку мовленнєвих умінь.

Питання вивчення лексики викликає великий інтерес серед лінгвістів і є предметом численних науково-дослідних робіт. Багато дослідників, які займаються проблемою оволодіння лексичними навичками, вказують на їхню складність і структурованість. Так, наприклад, С. Ніколаєва виділяє три основні компоненти лексичної навички:

- 1) викликання лексичної одиниці з пам'яті;
- 2) поєднання лексичної одиниці з попередніми і наступними одиницями;
- 3) визначення відповідності вибору лексичної одиниці контексту [27, с. 11].

Важливо враховувати всі компоненти лексичної навички, оскільки вони відіграють важливу роль при виборі оптимальних навчальних методик, а також при визначенні лексичних одиниць, які формують лексичну навичку у процесі вивчення іноземної мови, з урахуванням вікової категорії учнів.

Г. Рогова зазначає, що лінгвістичний компонент навчання передбачає комбінацію стійких словосполучень та ідіом, необхідних для вирішення мовленнєвого завдання, та складається з мовного чи мовленнєвого матеріалу (відібрані фонетичний, граматичний, лексичний мінімуми) і мовного матеріалу (зразки ситуативно та тематично зумовлених мовних висловлювань різної довжини. Відбір, послідовність і дозування формальних (мовних) засобів вираження диктуються потребою спілкування [32, с. 39].

Дослідниця розуміє під ЛО окреме слово, стійке словосполучення, ідіому або іншу одиницю мови, яка здатна позначати предмети, явища, їх ознаки. Потрібний набір лексичних одиниць, необхідних для здійснення мовленнєвої діяльності певної вікової групи учнів, як раз і становить лінгвістичний компонент змісту навчання лексиці на конкретному етапі [32, с. 39].

Для ефективного засвоєння учнями іншомовної лексики, потрібно вибрати такі ЛО, які мають повторюваність у межах тематики базової школи та будуть активно використовуватися ними і спиятимуть розвитку мовленнєвої діяльності. Для цього вчителю необхідно домогтися повного засвоєння учнями програмного лексичного мінімуму і закріплення в пам'яті активного словникового запасу.

Лексичний мінімум добирається з урахуванням методичної відповідності та актуальності. Принципи відбору варіюються залежно від мети, способу, умов навчання та поділяються на дві групи:

– основні (принцип семантичної цінності, принцип сполучуваності, принцип стилістичної необмеженості, принцип частотності, принцип пропорційності);

– додаткові (принцип автентичності та сучасності, принцип словотворчої цінності, принцип виключення синонімів, принцип багатозначності, принцип стройової здібності та ін.) [20, с. 34-35].

Традиційно в методиці виділяють дві групи лексичних навичок, а саме: продуктивні, тобто навички вибору вживання слів у мові і письмі, та рецептивні, які передбачають впізнавання і розуміння слів при читанні і аудіюванні [25, с. 16].

Лексичні навички тісно пов'язані з поняттям лексичних знань. У лінгвістичних студіях виділяють такі лексичні знання школярів:

- 1) фонетичні та орфографічні знання;
- 2) знання різних компонентів значень лексичної одиниці, денотативного, конотативного значень, асоціацій зі словами тощо;

- 3) знання словотворчої структури слова;
- 4) знання семантичної структури багатозначних слів;
- 5) знання граматичної форми слова, його приналежності до частин мови;
- 6) знання найбільш частотних синонімів і антонімів слова;
- 7) знання омонімів;
- 8) розуміння подібностей та відмінностей зі значеннями інших одиниць, що входять в лексико-семантичне поле;
- 9) знання лексичної та граматичної сполучуваності слів;
- 10) розуміння й інтерпретація переносних метафоричних значень лексичних одиниць;
- 11) знання типових граматичних моделей, в яких вживається слово.

Велика частина іншомовної лексики на початковому етапі засвоюється учнями для розуміння під час читання, на слух та використання у власних усних і письмових висловлюваннях. Основою лексичної навички є зв'язок форми і значення слова, а її суть полягає в тому, що у свідомості учнів сприйняте слово або його форма миттєво викликає його значення. І навпаки, необхідне значення викликає відповідну форму. Звідси випливає, що семантичний компонент лексики має велике значення в процесі розвитку лексичної навички.

Однак є певний пласт лексики (тематичні примітиви), який призначений тільки для рецептивного засвоєння. До них належать деякі розгорнуті висловлювання, окремі слова і словосполучення, які зустрічаються в текстах для аудіювання та римування. Тематичні примітиви охоплюють традиційні теми (наприклад, сім'я, будинок, місто, магазин), які є актуальними для початкового вивчення іноземної мови, проте практично не використовуються в повсякденному житті [8, с. 54-56].

С. Річардс, лінгвіст-дослідник в сфері методики викладання іноземних мов, виокремлює чотири принципи навчання лексиці:

- 1) принцип мінімізації мови;

2) принцип диференційованого підходу залежно від мети засвоєння лексики;

3) принцип взаємопов'язаного навчання лексиці і видам мовленнєвої діяльності;

4) принцип свідомості, який включає в себе рефлексію [35, с. 129-152].

Зовнішні лексичні зв'язки досліджуються в аспектах синтагматики і парадигматики, які вибудовують лінійні відносини слів на рівні синтагми, і структурних змін всередині граматико-семантичних систем, семантичних полів і фонетичного вираження. Для вибудовування смислових зв'язків застосовується семантизація як поетапний метод засвоєння всієї повноти змісту, що виражається тією чи тією лексичною одиницею. Під способами семантизації розуміють використання наочності, парадигматичних прийомів синонімізації та антонімізації, конверсії, словоскладання, префіксально-суфіксальних змін, перекладу слова, перекладу-тлумачення, пошуку слів у словнику, а також розвиток мовленнєвої здогадки через контекст [12, с.23].

Г. Гринюк виділяє такі етапи семантизації (чинники розширення семантичного поля):

- введення слова в контексті;
- створення різних зв'язків у різних контекстах;
- поєднання суміжних семантичних полів;
- постановка проблемної мовленнєвої ситуації;
- забезпечення постійної актуалізації вивченої лексики [12, с.22].

Крім принципів, існують також етапи формування навичок, які називають «відрізками часу, що відрізняються один від одного за своїми завданнями і способам навчання». Усі етапи формування лексичних навичок складають цілісну систему. Ефективність формування лексичних навичок залежить безпосередньо від міцності асоціативних зв'язків між лексичними одиницями. С. Ніколаєва дає характеристику двох етапів формування лексичних навичок, а саме: введення (презентація); активізація вироблення «умінь використовувати слова і словосполучення для побудови

висловлювань, при сприйнятті повідомлень, використання лексики в мовленнєвому спілкуванні» [27, с. 11].

Однак, зауважимо, що інші методисти виділяють три етапи формування лексичних навичок. Так, наприклад, Ю. Вторушина стверджує, що до основних етапів формування лексичних навичок належать: ознайомлення, первинне знайомство, розвиток умінь і навичок використання лексики в різних видах мовленнєвої діяльності [8, с. 54]. Г. Гринюк виділяє ознайомлення, повторення і пошук [12, с. 25].

Аналіз наукових розвідок дає змогу дійти думки, що науковці одноставні при виділенні першого етапу формування лексичних навичок, що включає в себе ознайомлення і введення нового лексичного матеріалу, де відбувається робота над формою слова, тобто його вимовою і написанням, а також значенням і вживанням.

Вправи, які дозволяють забезпечити первинне закріплення лексики, повинні входити в загальну систему вправ, призначених для розвитку умінь і навичок використання лексичного матеріалу в аудіюванні, говорінні, читанні та письмі. Те як буде закріплюватися новий матеріал, залежить від етапу навчання. На початковому етапі первинне закріплення може носити ігровий характер. Однак не варто забувати і про підручник. Виконання вправ з підручника також не повинно носити формальний характер. Учитель має виявляти свою творчість, максимально використовуючи наочні засоби, як от: картки, малюнки, відеоматеріали і тощо. На просунутих етапах робота починає носити складніший і різноманітніший характер.

Таким чином, найважливішим етапом у засвоєнні лексики можна вважати перший, оскільки ефективність її засвоєння передусім залежить від успішного проходження ознайомчого етапу. Тренування ж дозволяє зміцнити зв'язок між ЛО. Тренування «має на меті закріплення вже встановлених зв'язків нових лексичних одиниць і їх розширення».

Отже, формування лексичних навичок є важливим завданням вчителя, яке передбачає створення активного, пасивного потенційного словника, вміння коректно використовувати вивчені ЛО з метою комунікації.

1.2. Традиційні й новітні принципи та методики формування іншомовних лексичних навичок

Сьогодні є безліч розроблених методик вивчення іноземної мови, які загалом можна розділити на два основних типи – традиційні та нетрадиційні [9, с. 54].

Традиційним методом вивчення іноземних мов називають граматико-перекладний метод. Цей метод складається з послідовного вивчення граматики, лексики, фонетики, синтаксису мови. Навчання будується за принципом «від простого до складного», і, поглиблюючи свої знання, учні отримують складніші завдання, які покликані виробити навичку і закріпити отриману інформацію.

У процесі традиційного навчання англійської мови акцент робиться на «зазубрюванні» слів і конструкцій, на повторенні до автоматизму [9, с. 22]. Учні заучують слова, складають фрази, діалоги, переказують тексти і виконують граматичні вправи. Навчальні заклади нашої країни широко застосовують традиційний метод вивчення іноземних мов, який зарекомендував себе і дає непогані результати в межах будь-якої загальноосвітньої програми, як для школярів, так і для студентів вищих навчальних закладів.

Логіка застосовуваних методів при навчанні лексиці ґрунтується на наступних базових принципах:

– принцип комунікативної спрямованості, що сприяє рівноправній та автономній участі в міжкультурному спілкуванні;

– принцип діяльнісного підходу до розвитку рецептивно-продуктивної здатності та готовності при адекватній взаємодії з представниками інших культур і соціумів;

– принцип доступного середовища, що створює умови для повноцінного та коректного володіння іншомовною лексикою;

– принцип взаємопов'язаного навчання з характеристиками навчальних умов, що наближаються до реального спілкування;

– принцип орієнтації на рідне лінгвокультурне середовище і лінгвокультуру учня, важливою ідеєю якого є використання наявного досвіду й знань учня про рідну мову й перенесення низки умінь з рідної мови на процес оволодіння іншомовними навичками і вміннями [9, с. 155].

Лексика є дієвим елементом управління. У процесі вивчення лексики певної сфери знання, пізнається її специфіка: внутрішні закони взаємодії, структуру і характер. За допомогою лексики учні сприймають всю повноту, глибину і багатогранність пережитої індивідом реальності, дозволяючи обмінюватися вкладеною в неї інформацією з різних рівнів і сфер, і управляти подійними процесами: навіть запам'ятовування ізольованих слів може бути захоплюючим і нескладним процесом, якщо при самонавчанні учень буде шукати шляхи встановлення логічних асоціацій, тобто групувати і зіставляти слова за найрізноманітнішими логічними ознаками [16, с.6].

Щоб показати учню важливість мовних вправ, урок повинен бути запланований так, аби кожна мовна одиниця була представлена функціонально, тобто як певний комунікативний блок. Комунікативну ситуацію можна створити і на рівні слова, адже люди часто висловлюють свої думки шляхом перерахування [16, с.7]. Тобто головні методичні прийоми для засвоєння лексики – це механічні способи перерахування, аналіз / синтез і диференціація за однією ознакою.

Процес формування і вдосконалення іншомовних лексичних навичок охоплює п'ять послідовних етапів:

– орієнтовно-підготовчий;

- стереотипно-ситуативний;
- варіативно-ситуативний;
- розвиваючий та систематизуючий;
- завершальний.

При цьому завершальний рівень розвитку лексичної компетенції пов'язаний з розвитком умінь вживання лексичних одиниць для вирішення різних комунікативних завдань. Цей рівень компетенції передбачає виконання практичних дій підлітками з іншомовним словом і спрямований на вирішення різноманітних комунікативних завдань відповідно до умов спілкування і з використанням необхідних для цього мовних знань, мовних навичок і умінь. Структурною одиницею методичної організації навчального матеріалу, що використовується в навчальному процесі, є вправа.

Відповідно до етапів опанування лексичного матеріалу і формування лексичних навичок та мовленнєвих умінь читання й говоріння ми виділяємо два типи лексичних вправ, спрямованих на формування іншомовних навичок підлітків як показника сформованості лексичної компетенції.

Перший тип – це вправи, які системно презентують лексичні одиниці. Для формування іншомовної лексичної навички необхідно створити словник-тезаурус, який за своєю структурою нагадує «зліпок» способу зберігання лексичної інформації у пам'яті. Такий словник дає можливість наочно уявити предметно-понятійний і структурно-семантичний зв'язки, що організують терміносистему. Основою структури термінологічного словника, побудованого за ідеографічним принципом, є виражене у вербальному, умовному або формалізованому вигляді поняття, що займає своє, чітко визначене місце в загальній логіко-понятійній структурі словника.

Робота над словом навчання починається з його введення як двосторонньої одиниці. Передусім увага звертається на фонетичний вигляд слова. Запам'ятовування фонетичних особливостей слова обов'язкове, але недостатнє, оскільки це не дає свободи використання слова в мові. Ось чому введення лексики супроводжується словотворчим аналізом (employ –

employee, employer – employment – unemployed), лінгвокраїнознавчим коментарем (5 o'clock tea – традиційне чаювання у Великобританії), поясненнями про ситуацію вживання ЛО в мові (Bless you! – побажання здоров'я, коли людина чхає), зазначенням особливостей сполучуваності слів (bad fish – зіпсована риба).

Попереднє закріплення, актуалізація, активізація та практика лексики вибудовується у систему лексичних вправ, що передбачають опрацювання ЛО на рівні слова, словосполучення, речення й тексту.

На рівні слова учень пробує складати слова з наборів букв, висловлювати думку за допомогою одного слова, визначати зайве слово в групі, утворювати однокореневі слова, підбирати синоніми та антоніми, вибирати слова з найбільшим значенням, розташовувати слова за певним принципом або ознакою тощо.

На рівні словосполучення здійснюється підбір слів до іменника (наприклад: прикметників чи дієслів), складних визначень, представлених прикметниками і прислівниками; словосполучень із метою побудови речення або фрази за змістом; складання словосполучень із запропонованими словами тощо.

Рівні надфразової єдності та речення передбачають виконання вправ, які містять такі завдання:

- дайте відповідь на питання;
- поставте питання до виділених слів;
- поставте питання так, щоб виділені слова стали відповідями до них;
- закінчіть речення;
- дайте своє визначення до слова;
- складіть розповідь з даними словами;
- прокоментуйте висловлювання;
- опишіть картинку;
- порівняйте дані категорії слів за їх якостями тощо.

У завданнях з опорою на мовні блоки робиться наголос на механічне повторення одних і тих самих структур та лексичних одиниць, що забезпечує їхнє запам'ятовування без спеціальних мнемонічних зусиль [16, с.7].

Лексика запам'ятовується легше, якщо вона представлена учням тематичними блоками, тобто словами, вживаними в одній сфері життя (навчальний день, в аптеці, спорт), а також у фразеологічних зворотах (to burn bridges – спалювати мости). Тоді спогад одного слова з ланцюжка буде «тягнути» за собою наступні [9, с. 32].

На початку роботи над кожною темою учні знайомляться з ЛССТ, завданням якої є розкриття основного денотата теми, а головне призначення – бути засобом кращого пізнання інформації, розуміння текстів.

ЛССТ з представленими в ній лексичними одиницями дозволяє формувати у свідомості учнів чітку логічну структуру провідних ключових слів-понять теми, що подається іноземною мовою. Семантизація слів може здійснюватися як перекладним, так і неперекладним способом, залежно від доцільності та ефективності у кожному конкретному випадку.

Варто зазначити, що цей спосіб суто індивідуальний, оскільки в кожній людини створюються власні асоціації, пов'язані з тим чи тим словом, тому нав'язування вчителем своїх асоціацій може виявитися марним. Запам'ятовувати всі слова тільки у цей спосіб нераціонально, адже замість прямого зв'язку «поняття – слово» утворюється проміжна ланка «схоже українське слово», що уповільнює мисленнєво-мовленнєву діяльність.

Вправи, що виконуються на цьому етапі, можуть мати як мовленнєвий (співвіднесення термінологічної лексики українською та англійською мовами), так і умовно-мовленнєвий характер (референтне читання з подальшим формулюванням теми тексту).

Вважаємо за доцільне включати мовні лексичні вправи як засіб систематизації лексики як всередині однієї СПС, так і різних словниково-понятійних статей, а також як засіб розширення словникового запасу за рахунок словотворчих засобів.

В окремих випадках можна рекомендувати структурно-подібний спосіб запам'ятовування лексичних одиниць, заснований на короткій пам'яті. Для цього слово повинно мати яскраву відмінну сукупність міток, що дають змогу включити його в оригінальну образну структуру. Цей принцип полягає в тому, що при запам'ятовуванні слів створюються яскраві сюжетні картини, які включають в себе дію, рух, а не застигли фотографії. Цей спосіб передбачає, що запам'ятовування слова стає не метою, а підсумком зусиль зі створення в розумі образної картини, яка включає в себе і значення слова, і його звучання. Наприклад, неважко уявити образи в русі для таких слів, як *clap your hands!* – плескайте в долоні! Після представлення лексичної одиниці зі самостійної (домашньої) роботи учня над словом не можна виключати традиційний спосіб запам'ятовування лексики, ефективність якого важко заперечувати, тому що в ньому задіяні кілька видів пам'яті. Зазначений спосіб полягає в тому, що з одного боку виписуються нові іншомовні одиниці, а з іншого – їх переклад рідною мовою.

Отже, учень мобілізує механічну та зорову пам'ять, а якщо ще й промовляє слово – то й і слухову. Успіх запам'ятовування багато в чому залежить від зосередження уваги, старання і вольового зусилля. Такий стан настає не миттєво, а лише через певний проміжок часу. Зосередженість свідомості, що виражається в активності учня, сприяє легшому запам'ятовуванню досліджуваного матеріалу. Зауважимо, що процеси пам'яті крім запам'ятовування включають відтворення (актуалізацією, відновленням) і природним забування, тому лексика повинна продовжувати закріплюватися (актуалізуватися) в інших видах роботи: вживання в мові тієї чи тієї граматичної конструкції (наприклад, в англійській – це складна система видо-часових форм дієслова); читання тексту і його переклад; аудіювання, а також при виконанні самостійної (домашньої) роботи.

Після ознайомлення з новим лексичним блоком, закріпленням його в класі і самостійним відпрацюванням, не можна виключати традиційне лексичне опитування як вид контролю, після якого, за умови, що учні

показують успішні результати, можна переходити до умовно-мовленнєвих вправ, як-от: переказ, творчий переказ тощо [12, с. 23].

Для забезпечення засвоєння учнями лексичного іншомовного матеріалу також необхідні прийоми, які ефективно активізують говоріння (наприклад: «мозковий штурм», «дискусія», «проект»), а також вправи-завдання, що стимулюють мовленнєві висловлювання, сприяють запам'ятовуванню мовленнєвих засобів і способів формування та формулювання думки англійською мовою, оволодінню учнями способів самоконтролю, самооцінки.

Саме мовні вправи другого типу поєднують читання і монологічне мовлення із вираженням лексичним компонентом. Ця підсистема вправ спрямована на досягнення таких цілей, як-от:

1. Розвиток вміння передбачати предмет і основний зміст тексту. Формулювання завдання може бути таким: *«Прочитайте заголовок тексту і подумайте, які ключові слова з логіко-семантичної структури теми Ви можете в ньому зустріти. Як Ви думаєте, про що йдеться в цьому тексті?»*.

2. Розвиток умінь референтного читання, спрямованого на пошук референтів, основних понять, вираженням ключовими словами, наприклад: *«Прочитайте текст і ключові слова визначте тему тексту. Напишіть анотацію»*; *«Прочитайте текст та визначте, які аспекти цієї теми в ньому розкриваються»*.

3. Розвиток умінь інформативного читання. Інформативне читання – це вид професійно-орієнтованого читання, що являє собою вербальне письмове спілкування, яке спрямоване на нове в тексті, що завершується задоволенням професійних інформаційних потреб. Інформативне читання – це активний, творчий процес осмислення, розуміння, вилучення, перероблення, оцінки, присвоєння та використання споживацьки значущої інформації джерел і створення на її основі знову своєї інформації.

Напрацювання потенційного словника за рахунок застосування контекстуальної мовної здогадки, оволодіння інтернаціональною лексикою, новими значеннями уже вивчених слів, а також слів, утворених на основі продуктивних способів словотворення та конверсії. Цей процес закладає перспективи розширення перцептуально-рецептивних можливостей учнів старших класів.

Розвиток навичок розпізнавання і вживання в мові лексичних одиниць, які обслуговують ситуації в межах тематики базової та старшої школи, а також найбільш поширених стійких словосполучень, реплік-кліше мовного етикету, характерних для культури країн мови, що вивчається, і розвиток навичок роботи зі словниками – все це закладено в методологію комплексного навчання англійської мови з метою досягнення максимального комунікативного результату у ситуаціях міжмовного спілкування.

О. Кузьменко виокремлює такі класичні свідомі методи засвоєння лексики, які в умовах сьогодення є опорними для україномовних учнів:

– перекладацько-граматичний (відібраний лексичний матеріал формується в лексичні набори; засвоєння нового відбувається через аналіз і переклад слів; до типів діяльності належать заучування і переклад як головний тип вправи; учитель пояснює, аналізує, контролює; учень заучує велику кількість форм; навчальний матеріал формує систему вправ і текстів);

– свідомо-практичний (матеріал добирається за мовними лексико-граматичними конструкціями; засвоєння нового відбувається через мовні зразки, зіставлення з рідною та іноземною мовами; зміст навчання утворюють ієрархічні структури загальнонаукової тематики; пояснення ведеться рідною мовою; роль вчителя – організація навчального процесу; роль учня – пізнання та аналіз; навчальний матеріал подається концентрично);

– свідомо-порівняльний (відбір матеріалу спирається на рідну мову; засвоєння нового відбувається через усвідомлення мовних явищ та їх використання в мові; зміст навчання лексиці знаходиться у межах

загальнонаукової тематики; діяльність з опорою на автоматизацію; лексичні теми докладно розроблені).

– логічний метод вродженого засвоєння граматики (матеріал складають часто вживані слова, лексика організована тематично, лексичний матеріал особливим чином структурований);

– прямий натуральний метод або «метод гувернантки» (відбір матеріалу зосереджений на слові і його сенсі, засвоєння нового відбувається через усвідомлення та інтуїцію без використання рідної мови, зміст – ситуативний, навчальний матеріал береться з реального життя);

– прямий активний метод (відбір матеріалу відбувається згідно з мовними зразками, засвоєння нового – без аналізу і через вживання, за мету ставиться автоматизм усного мовлення, діяльність відбувається без перекладу за допомогою заучування і тренування, учень багаторазово повторює і запам'ятовує);

– аудіо-лінгвальний метод (лексика структурована від простого до складного, засвоєння нового – за допомогою аналогій та без аналізу, лексика генерується в структури для спілкування, зміст навчання містить аналіз лексики, навчальна діяльність передбачає формалізоване заучування, підстановочні моделі і типові повторення);

– аудіовізуальний метод (матеріал відбирається за ситуаціями, засвоєння нового – через запам'ятовування слів з опорою на малюнки, зміст навчання – ситуації за інтересами, діяльність охоплює заучування і типові повторення);

– усний метод Г. Палмера (лексичний матеріал складають команди і мовні зразки, діяльність передбачає слухання і переклад як засіб пояснення і контролю, навчальний матеріал систематизований у таблиці й адаптованих текстах) [23, с. 140-147]

Крім того, дослідник наводить класифікацію комбінованих методів, які застосовуються для формування лексичних навичок, зокрема:

– комунікативний (лексичний матеріал відбирається в системі значень для мовних актів і дискурсу, засвоєння нового відбувається через природне спілкування з опорою на психологію і соціолінгвістику, зміст навчання ситуативно-комунікативний);

– тандем-метод (відбір матеріалу за вибором учасників, засвоєння нового у природному спілкуванні в групах з двох або більше учнів) [23, с. 140-147].

Серед методів, що використовують психологічні резерви особистості науковці виокремлюють інтенсивні методи, а саме:

– сугестопедичий (відбір матеріалу для полілогу з особистим залученням, зміст лексики за ситуативними наборами);

– метод активізації особистості за Г. Китайгородським;

– емоційно-смісловий за І. Шехтером;

– інтенсивний (лексика, яка часто використовується);

– інтерактивний (переважає аналітика);

– метод занурення А. Плєсневіч;

– сугесто-кібернетичний метод (лексика у високих дозах, доведення до автоматизму);

– ритмо-гіпно-релаксопедія (за потребами);

– експрес-метод І. Давидової (побутова лексика);

– інтел-метод (відеотексти і ефект 25 кадру);

– психотерапевтичний метод (за потребами);

– еkleктичний метод («постметодичний» етап розвитку методики, відбір матеріалу за потребами та інтересами) [23, с. 140-147].

Проте зауважимо, що в умовах сучасної школи вони не знайшли широкого розповсюдження.

Аналіз наведених вище способів формування іншомовних лексичних навичок показує, що основний наголос у більшості таких методик робиться на механічному повторенні, часто «зазубрюванні» обраних вчителем ЛО, коли основна увага зосереджується на автоматичній пам'яті учнів, а

навчальні посібники будуються за принципом кліпового розміщення навчального матеріалу з відсутністю його системної організації.

Нетрадиційні методи формування лексичних навичок передбачають широке використання у своїй предметній сфері інформаційно-комунікаційних засобів навчання, зокрема, обчислювальної техніки і телекомунікацій, які є критерієм загальної грамотності, як-от: вміння читати, писати і рахувати [26, с. 73].

Сьогодні загальноосвітня система надає «кожній людині можливість формування індивідуальної освітньої траєкторії для подальшого професійного, кар'єрного та особистісного зростання з використанням сучасних інформаційних і комунікаційних технологій» [13, с. 98]. Під інформаційно-комунікаційними технологіями (далі ІКТ) розуміють «інформаційні процеси і методи роботи з інформацією, що здійснюються із застосуванням засобів обчислювальної техніки і засобів телекомунікації» [10, 112].

Навчання набуває таких важливих характеристик як своєчасність, достатність і персоналізованість, що контрастують з ознаками, властивими змішаному навчанню та електронному навчанню, де на перший план виходять інтерактивність і мультимедійність, структурованість і модульність, а також доступність, відбувається зміна балансу між процесом навчання та безпосередньою участю учня.

Услід за Дж. Хартлі та А. Киналь зауважимо, що на відміну від традиційного навчання, яке спрощує можливості учнів «осягнути іноземну мову, робить пасивним одержувачем знань», застосування ІКТ у процесі вивчення іноземної мови та формуванні лексичної компетенції учнів базової школи сприяє підвищенню змістового розуміння та запам'ятовування лексичного матеріалу завдяки синкретичному навчанню, тобто апелює до зорового та слухового аналізаторів сприйняття, активної участі в процесі отримання навчальних матеріалів та можливості індивідуального повернення до тих аспектів, які потребують додаткового опрацювання [21, с. 114-116].

Мультимедія, за визначенням А. Осіна, являє собою органічне поєднання звукових, візуальних фото- і відео-фрагментів, які представляються увазі учнів для пояснення тих чи тих об'єктів чи процесів [28, с. 35-38]. ММП через зручність і відносну легкість використання, дуже широко застосовуються на уроках як вчителем, так і учнями. Використання мультимедійних технологій мотивує учнів до активної і продуктивної діяльності на уроці. Спочатку учні читають на екрані план уроку, що біжить рядком, це дає змогу миттєво сфокусувати їхню увагу. Опрацювання лексичного матеріалу здійснюється через виконання вправ, на зразок – *Закінчіть речення*, а спеціальні програмні опції ІКТ дають змогу учням швидко зробити самоперевірку. Робота зі слайдами допомагає вчителю здійснити прихований контроль виконання домашнього завдання. Наочні опори з картинок, схем і мовленнєвих кліше допомагають учням закріпити й активізувати вивчені ЛО в усному мовленні.

Застосування ІКТ у поєднанні з мережею Інтернет дає змогу досягти максимальної ефективності в педагогічній діяльності. Глобальна мережа Інтернет пропонує своїм користувачам розмаїття інформації та ресурсів. Можливості використання цієї інформативної бази величезні, оскільки створюються умови для отримання будь-якої інформації, що знаходиться у будь-якій точці земної кулі: країнознавчий матеріал, новини з життя молоді, статті з газет і журналів, необхідну літературу тощо, які можна вдало й ефективно використовувати у підготовці дидактичних матеріалів уроків на будь-яких етапах вивчення іноземної мови.

Базовий набір послуг Всесвітньої мережі охоплює електронну пошту, телеконференції, відеоконференції, форуми, соціальні мережі, можливість публікації власної інформації, створення власної домашньої сторінки і розміщення її на Web-сервері, доступ до інформаційних ресурсів, таких як: довідкові каталоги, пошукові системи, чати в мережі.

Щоб навчити спілкуванню іноземною мовою, потрібно створити реальні, справжні життєві ситуації (тобто те, що називається принципом

автентичності спілкування), які будуть стимулювати вивчення матеріалу і виробляти адекватну поведінку. Учні можуть брати участь в тестуванні, вікторинах, конкурсах, олімпіадах, що проводяться за допомогою мережі Інтернет, листуватися з однолітками з інших країн, брати участь в чатах, відеоконференціях тощо. Спілкування українських учнів з їхніми закордонними однолітками з однієї або декількох країн сприяє розширенню кругозору школярів, допомагає налагоджувати та підтримувати ділові зв'язки і контакти.

Такий підхід до навчання англійської мови підвищує ефективність освітніх процесів незалежно від місця проживання учнів і відрізняється від традиційних форм навчання високою динамічністю, пов'язаною з гнучкістю вибору навчальних курсів, великим обсягом самостійної роботи, різноманітністю форм навчально-методичного забезпечення.

О. Просянк зазначає, що серед переваг застосування систем інтерактивного онлайн навчання слід виокремити доступність, відсутність стресу, якість навчання, індивідуальне консультування, збереження часу та вдосконалення навичок комп'ютерної грамотності учнів [31, с. 88].

Серед методів, що сприяють формуванню та удосконаленню іншомовних лексичних навичок, Т. Кравчина виокремлює такі:

– подкасти, які являють собою способи опублікування медіа стрімів, переважно в аудіо чи відео-форматі у світовій мережі Інтернет. Такі сайти дають змогу завантажувати певні тематичні блоки на пристрої і використовувати їх на традиційних заняттях, або вивантажувати власний контент задля здійснення дистанційного опрацювання матеріалу учнями вдома;

– відео-файли, які апелюють одночасно до слухових та зорових аналізаторів учнів і забезпечують якісне запам'ятовування лексичного матеріалу;

– ведення блогів. Блог – це специфічний тип сайтів, який може містити текстові та мультимедійні файли, представлені в хронологічному порядку.

Учні можуть самостійно створювати власні блоги, де практикуватимуть вивчені ЛО для висловлення своїх думок щодо запропонованих вчителем тем або коментувати вже наявні блоги за обраною вчителем тематикою.

Загальна мета використовуваних типів діяльності в мережі Інтернет полягає в організації комунікації в умовах мережевого спілкування, при цьому основним показником культури спілкування є рівень сформованості загальної культури. Спільно з цим, рівень культури спілкування враховує деякі інтелектуальні вміння, до яких можна віднести здібності до короткого висловлення основної ідеї, вислуховування та слухання співрозмовників, ведення бесіди, обґрунтування власної точки зору, прийняття точки зору співрозмовників, формування єдиної точки зору, яка охоплює аргументацію обох сторін [22, с. 140-145].

Т. Кравчина також виокремлює системи управління курсами (наприклад: Moodle), які дають змогу вчителю створювати, публікувати і моніторити виконання низки завдань, відправляти домашнє завдання вести електронний журнал у віддаленому режимі. Учні можуть виконувати завдання онлайн або завантажувати свої відповіді у систему і відправляти вчителю на перевірку через систему внутрішніх повідомлень. Така автономна система також уможливорює контроль вивченого лексичного матеріалу [22, с. 142].

Н. Гальскова також акцентує на тому, що використання ІКТ та форм дистанційного навчання змінює традиційні словесні, наочні та практичні методи навчання, які набувають нового оформлення:

– словесні методи (розповідь, бесіда, лекція, консультація і тощо) являють собою сукупність мультимедіа-фрагментів, графічних і гіпертекстових матеріалів, слайдів, а також відео- аудіо-конференцій і чатів;

– наочні методи представлені медіа-лекціями, відео- аудіоматеріалами, текстовими матеріалами, інтерактивними схемами, презентаціями, комп'ютерними навчальними матеріалами та практичними завданнями, мультимедійними дошками та графічними й сенсорними планшетами;

– практичні методи репрезентовані у вигляді навчальних вправ, лабораторних і практичних завдань, різних видів завдань, у схем, інтерактивних тестів і завдань, комп'ютерних навчальних тренажерів, симуляторів та моделей, віртуальних екскурсій, а також комп'ютерних практичних завдань [9, с. 68].

Використання новітніх Інтернет-ресурсів та засобів ІКТ створює сприятливі умови для вивчення іноземної мови за межами школи, підвищує пізнавальний інтерес учнів, які можуть застосовувати з користю сучасні гаджети у процесі навчання, удосконалюючи свої уміння та навички, тоді як вчитель підвищуватиме свою педагогічну майстерність.

Зважаючи на викладене вище, можна стверджувати, що сучасне технічне оснащення, наявність інформаційно-комунікаційних ресурсів здійснює сприятливий вплив на процес навчання загалом і вивчення іноземної мови зокрема. Гармонічне поєднання ІКТ та глобальної мережі Інтернет відкриває широкі можливості для творчої реалізації викладача, надає можливості здійснювати освітній процес незалежно від умов навчання для кожного з його учасників.

1.3. Вікові особливості учнів базової школи та їхній вплив на формування лексичних навичок на уроках англійської мови

Успішність опанування учнями навчальної програми, лексичного матеріалу зокрема, вимагає від учителя не лише використання ефективних і сучасних методів і прийомів навчання, а й урахування низки індивідуально-психологічних та вікових особливостей школярів.

Перехід учнів до базової школи в часовому проміжку збігається з першим етапом підліткового розвитку – переходом до кризи молодшого підліткового віку (11-13 років, 5-7 класи). Другий етап підліткового розвитку (14-15 років, 8-9 класи) характеризується якісними змінами інтересів дитини, у підлітка з'являються значні суб'єктивні труднощі і переживання;

прагненням до спілкування та спільної діяльності з однолітками; особливою чутливістю до морально-етичного «кодексу товариства», в якому задані найважливіші норми соціальної поведінки дорослого світу [33, с. 48].

Середній шкільний вік – це вік бурхливої соціалізації школяра, оскільки розширюється коло спілкування, все більшого значення набуває громадська оцінка своєї особистості і діяльності та зростає соціальна активність школяра. Підліток порівнює себе і свою поведінку з іншими людьми та їхньою поведінкою, вибирає собі «еталон», на який він хоче бути схожим.

Посилюються соціальні мотиви, які пов'язані з пропонованими у шкільному колективі вимогами, прагненням до престижності і бажанням бути лідером тощо [30, с. 11]. Учень починає відчувати себе особистістю, що часто призводить до конфлікту, а саме зіткнення особистісної самосвідомості зі ставленням до нього дорослих (батьків, вчителів) як до дитини, неповагою до нього з боку дорослих, невизнання за ним права на самостійність вчинків, думок і оцінок. У результаті з'являється негативізм, упертість, відчуження, втрата інтересу до певних видів діяльності, де підлітку не вдається проявити себе в достатній мірі як особистість. На жаль, найчастіше це навчальна діяльність – саме тут більшість дітей відчувають розрив між своїми соціальними потребами і ставленням до них дорослих. Прагнення компенсувати недолік соціальної активності сприяє створенню свого власного, підліткового соціального маленького світу.

Розширення кола інтересів і захоплень сприяє розвитку вольової діяльності, вміння поставити мету і досягти її, наполегливість в такому досягненні. Однак воля і наполегливість в цьому віці дуже вибагливі: проявляючи їх в одному виді діяльності, підліток може зберігати, «польовий» характер поведінки в інших випадках, що залежить від провідних мотивів та інтересів. Увага та пам'ять підлітка стає більш стійкою, свідомою і виборчою. Мислення також зазнає істотних змін, воно стає більш творчим, абстрактним і аналітичним [16]. Особливо різких змін зазнає емоційна сфера,

що значною мірою пов'язано з початком статевого дозрівання (дівчатка в 13-14 років, хлопчики в 15-16).

Усе це призводить до змін у системі мотивів діяльності загалом, і в навчальній зокрема. Зауважимо, що в ранній юності навчання є одним з основних видів діяльності учнів. Розширюючи коло знань, учні застосовують їх, пояснюючі різні факти дійсності, що призводить до більш повного розуміння цілей і завдань навчання, поглиблюються власне пізнавальні мотиви: «... інтерес до конкретних фактів, які розширюють світогляд учнів, починає відступати на другий план, поступаючись місцем інтересу до закономірностей ...» [29, с. 10]. Змінюється ставлення до навчання, що призводить до змін у сприйнятті окремих шкільних предметів, відповідно можемо виділити два типи учнів цього віку:

- учень, який однаково цікавиться різними предметами;
- учень, який виявляє інтерес тільки до однієї науки [35, с. 101].

Серед учнів 7-8 класів часто спостерігається зниження мотивації і інтересу до вивчення іноземної мови. Оскільки результат і якість виконання діяльності суттєво залежать від мотивації особистості, вчитель має враховувати ці вікові особливості учнів при підготовці навчальних матеріалів і форм роботи [30, с. 25].

Психологічні питання мотивації у сфері навчання іноземних мов вирішуються в роботах А. Алхазішвілі, І. Зимньої, О. Леонтьєва, Н. Симонової та ін. Велику роль у процесі формування мотивації підлітків відіграють самовизначення і світогляд, а також мотиви, пов'язані з подальшими життєвими планами учнів. Зазначені мотиви є провідними і спонукальними для особистості учня. На цьому етапі у школярів 5-8 класів з'являється прагнення поглибити знання в певній галузі, він керується свідомо поставленою метою, розвиває прагнення до самоосвіти.

Підвищення мотивації до вивчення іноземної мови набуває особливої значущості при підготовці учнів середнього шкільного віку, оскільки іноземна мова – це складний і специфічний предмет, вчитель має утримувати

увагу учнів не тільки лінгвістичними аспектами мови, а й зацікавити культурними та інформаційними особливостями.

Перед сучасним учителем стоїть завдання створити середовище іншомовного спілкування, максимально наближене до природних умов. Для оптимальної організації навчального процесу необхідні ґрунтовні знання мотивів навчання школяра, вміння їх правильно виявляти і коректно використовувати.

Вольова установка на засвоєння іншомовної лексики спирається на пізнавальний інтерес і мовну здогадку при проведенні етимологічних паралелей, тобто при розтині українського «шифру» в англійській лексиці, де виявляється семантичне поле або поле резонансних гармонік. Міжмовна інтерференція як розбіжність обсягів значень в англійській та українській лексиці, а також внутрішньомовна інтерференція як ускладнення при вивченні близьких за звучанням і написанням слів можуть бути використані для привернення додаткової уваги і посилення інтересу до вивчення цих мовних особливостей.

У питаннях мотивації через навчання міжособистісному спілкуванню цікавим і захоплюючим для учнів буде знайомство з невербальним мовлення – мімікою, жестами і позами комунікантів з країни, мова якої вивчається.

Спілкування стає провідним чинником у соціалізації і самоідентифікації підлітка, оскільки є суто особистісним процесом, в якому здійснюється обмін ідеями, інтересами, передача рис характеру. Саме врахування прагнення школярів цієї вікової групи висловлювати свої думки та обговорювати інтереси, виражати почуття та ставлення призводить до виникнення ситуаційної комунікативної мотивації, тобто забезпечує ініціативну участь учня в навчальному чи реальному спілкуванні, що може бути ефективно використано учителем задля автоматизації набутих лексичних навичок у мовленні у формі дискусій, диспутів тощо.

З усього різноманіття властивостей особистісна індивідуалізація, що забезпечує виклик комунікативній мотивації, традиційно пропонує врахування шести методично найбільш значущих властивостей учня як особистості.

Елементи, представлені на Рис. 1.2, є спонукаючими компонентами до навчання, а їхнє врахування сприяє успішному оволодінню іноземною мовою в її когнітивній функції, формуванню мовного чуття, задоволенню власне пізнавальних мотивів учнів, формуванню стійкої мотивації до постійної роботи з іноземною мовою; використанню іноземної мови для отримання певної інформації [11, с. 241]. Перелічене робить мовлення незамінним у пізнавальній діяльності учня, підсилює його загальну пізнавальну діяльність, а отже, підвищує і мотивацію до вивчення мови.

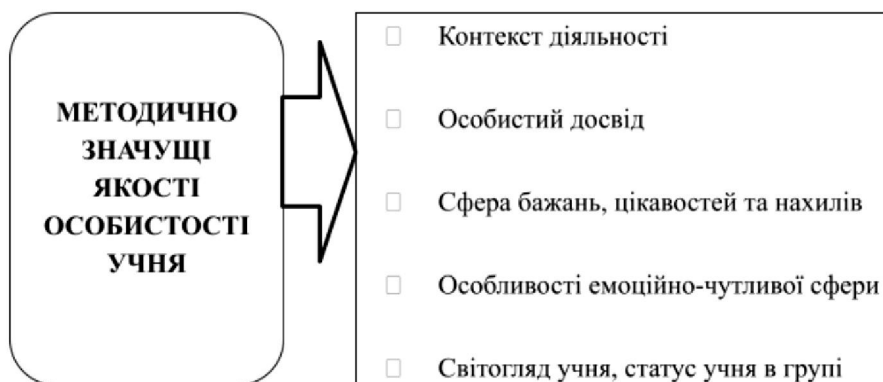

Рис. 1.2 Якості особистості учня

Навчання лексики на уроках іноземної мови досягає своєї мети, якщо учень не лише опанує операційні навички використання іншомовної лексики поза контекстом або ситуацією спілкування, а й успішно використовує свій активний, пасивний і потенційний лексичні мінімуми в робочих ситуаціях спілкування відповідно до цілей такої комунікації [20, с. 34-35].

Відповідно, при виборі лексики та текстових вправ необхідно враховувати інтереси і потреби учнів, а також звертати увагу на новизну і практичну значущість матеріалу. Для вирішення цих завдань можливо використовувати автентичні тексти, оскільки вони сприймаються учнями з інтересом і великим ентузіазмом [14, с. 80].

Отже, врахування індивідуальних психологічних і вікових особливостей учнів базової школи сприятиме ефективному засвоєнню навчального матеріалу та підвищенню інтересу до вивчення іноземної мови. Прагнення до пізнання та спілкування важливими аспектами індивідуального розвитку підлітків і має вагомий вплив на їхню навчальну діяльність.

Висновки до Розділу 1

Вивчення і систематизація наукових доробків вітчизнянних і зарубіжних дослідників дає змогу зробити висновок, що лексична навичка являє собою автоматизовану дію добору лексичної одиниці відповідно до задуму та її правильне поєднання з іншими одиницями у продуктивній мові, а також автоматизоване сприйняття і асоціювання зі значенням в рецептивній мові.

Аналіз лексичних навичок різних видів мовленнєвої діяльності показує, що вони мають певну ієрархічну структуру. У цих структурних утвореннях можна виділити загальні і специфічні операції, які складають основу лексичних навичок. Набір таких операцій залежить від виду лексичних навичок та мовної діяльності, де вони функціонують як семантичні компоненти. Лексичні навички продуктивних видів мовленнєвої діяльності (говоріння та письмо) мають синтетико-комбінаторний характер, а лексичні навички рецептивних видів мовленнєвої діяльності (аудіювання і читання) мають аналітико-синтетичний характер.

Автоматизованість, динамічність і міцність лексичних навичок сприяють ситуативному вживанню слова в мові. При сприйнятті слова на слух відбувається його ідентифікація, тобто миттєве співвіднесення контекстної форми із його образом; пригадування значень слова з довготривалої пам'яті та вибір того значення, яке є правильним у цьому контексті. Крім того важливим є співвіднесення контекстної форми слова з його значенням, яке відповідає контексту та визначає призначення цієї лексичної одиниці.

Показниками сформованості лексичних навичок в учнів є здібності чіткої побудови свого висловлювання на рівнях синтагматики і парадигматики з точним підбором відповідного лексичного еквівалента з засвоєної лексики. Учень демонструє чітку логіку побудови свого

висловлювання від лексичної одиниці до фразової єдності та логічного формування структур речення й тексту.

З огляду на методики швидкого вивчення іноземних мов виокремлюють дві групи методів – традиційні та нетрадиційні. Традиційний метод передбачає послідовне вивчення мови «від простого до складного», тобто акцент робиться на вивченні матеріалу до автоматизму. Нетрадиційні методи навчання враховують можливості використання у своїй предметній сфері засобів обчислювальної техніки і телекомунікацій.

Важливим аспектом формування лексичних навичок серед учнів базової школи є врахування індивідуальних психологічних особливостей учнів, зокрема прагнення до пізнання, спілкування та самоідентифікації. Вчитель має постійно підвищувати мотивацію учнів до вивчення іноземної мови, послуговуючись цими особливостями, які забезпечують ініціативну участь учня в навчальному чи реальному спілкуванні, тому що спілкування є одним із головних чинників у реалізації навчання іноземним мовам.

РОЗДІЛ 2 РОЛЬ ДИСТАНЦІЙНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ У ФОРМУВАННІ ІНШОМОВНИХ ЛЕКСИЧНИХ НАВИЧОК НА СЕРЕДНЬОМУ ЕТАПІ

2.1. Особливості організації дистанційного навчання на уроках англійської мови

У сучасному суспільстві активно впроваджується процес інформатизації всього населення і всіх видів послуг, що позначається, передусім, на освіті. Використання ІКТ у навчальному процесі значно підвищує ефективність засвоєння матеріалу учнями, відповідно, все більше шкіл використовують для навчання дистанційні технології. Оскільки комп'ютер є ефективним засобом навчання, він широко застосовується при вивченні англійської мови.

За допомогою комп'ютерних і навчальних програм активізуються різні види мовленнєвої діяльності, відбувається усвідомлення мовних явищ, формування лінгвістичних здібностей, створення комунікативних ситуацій, а також реалізація індивідуального підходу самостійної роботи учнів. У зв'язку з цим, особливої популярності набуває дистанційний вид навчання [7, с. 57–59].

Дистанційне навчання – не нова форма навчання. Воно виникло у США в другій половині ХХ століття і першочергово передбачало використання найрізноманітніших методів і засобів і було однією з форм індивідуального навчання для дітей з обмеженими можливостями здоров'я. Надалі багато організаційних форм зазнали значних змін, і дистанційне навчання набуло повноцінної форми взаємодії вчителя та учня, де реалізовувалися не тільки основні засоби навчання, а й засоби інформаційних мереж, інформаційно-комунікативних технологій.

Сьогодні дистанційне навчання є різновидом віддаленого індивідуального навчання, має ті ж цілі, що і класична форма, тобто, намагається задовольнити соціальне замовлення, наповнити зміст навчання, виходячи з державного освітнього стандарту та особливостей навчання в конкретному соціальному просторі й, відповідно, в конкретному шкільному середовищі.

Проте методи, різні організаційні форми та навіть засоби дистанційного навчання багато в чому співвідносяться лише зі специфікою використовуваної технологічної основи, де педагог отримує мінімум умов для реалізації своєї діяльності, намагаючись включити в єдиний процес не тільки викладання предмета навчання, а й виховання.

В Україні дистанційне та електронне навчання стало популярним внаслідок епідеміологічної ситуації через поширення вірусу COVID-19, і тому, зважаючи на необхідність стрімкого переходу на іншу форму навчання, воно помітно відрізняється від західного зразка, маючи безліч негативних проявів як для вчителів-педагогів, так і для учнів [6, с. 6].

Дистанційне навчання – це спосіб організації процесу навчання, який реалізовується через використання сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій, які, зі свого боку, сприяють навчанню на відстані без будь-якого контакту між учнями та викладачами. В. Кукльов під дистанційним навчанням розуміє «електронне навчання за допомогою мобільних засобів і пристроїв, яке не прив'язане до конкретного часу і місця, в якому застосовується спеціальне програмне забезпечення, і в основу якого покладено міждисциплінарний і модульний підходи» [24, с. 25].

Сьогодні не існує єдиного стандарту програмних засобів, що стримує широке поширення мобільних технологій: практично кожен виробник має свою власну операційну систему і мультимедійні додатки. Операційні системи ноутбуків і планшетних комп'ютерів не відрізняються від відповідних засобів КПК. КПК і смартфони працюють переважно під управлінням ОС Windows, яка містить таке ПЗ, як календар, контакти,

записаний голос та ін. При цьому до найпоширеніших платформ належать Symbian і Blackberry, перспективною є платформа Android.

Проте зауважимо, що існують стандартні елементи дистанційного навчання, які використовуються як учнями, так і вчителем для отримання нових знань та їх реалізації, до яких належать:

- чат-заняття – навчальні заняття, які здійснюються з використанням чат-технологій, проводяться синхронно, тобто всі учасники мають одночасний доступ до чату. У межах багатьох дистанційних навчальних закладів існує чат-школа, в якій за допомогою чат-кабінетів організується діяльність дистанційних педагогів і учнів;

- веб-заняття – дистанційні уроки, конференції, семінари, ділові ігри, лабораторні роботи, практикуми та інші форми навчальних занять, що проводяться за допомогою засобів телекомунікацій та інших можливостей «Всесвітньої павутини»;

- телеконференції – проводяться, як правило, на основі списків розсилки з використанням електронної пошти. Також існує форма дистанційного навчання, за якою навчальні матеріали надсилаються поштою в регіони [11, с. 241].

На уроках англійської мови за допомогою засобів ІКТ та всесвітньої мережі Інтернет можна вирішувати цілу низку дидактичних завдань:

- поповнювати свій словниковий запас, як активний, так і пасивний, лексику сучасної англійської мови, що відбиває певний етап розвитку культури народу, соціального і політичного устрою суспільства;

- знайомитися з культурними знаннями, що містять мовний етикет, особливості мовної поведінки різних народів в умовах спілкування, особливості культури, традицій країни досліджуваної мови;

- формувати лексичні навички та вміння читання;

- удосконалювати вміння усного мовлення студентів;

- удосконалювати вміння аудіювання на основі автентичних звукових текстів мережі Інтернет;

– формувати стійку мотивацію іншомовної діяльності учнів на уроці на основі систематичного використання «живих» матеріалів, обговорення не тільки питань до текстів підручника, а й актуальних проблем, що цікавлять всіх і кожного.

Учитель стає суб'єктом дистанційного навчання і може повноцінно реалізовувати себе, створюючи окремі онлайн-курси, де отримує можливості роботи з особистим сайтом, перегляду презентацій різних спрямувань, виконання авторських тестів онлайн, які він може створювати в різних сервісах (наприклад: Google, Moodle), для подальшого вивчення і закріплення матеріалу учнями. Цей вид роботи найчастіше представляє собою дистанційну форму самостійної роботи або домашніх завдань учнів.

Для поточного та підсумкового контролю знань з тої чи тої теми учитель має змогу створювати додаткові онлайн тести, що використовуються на уроці з миттєвими можливостями перевірки й самоперевірки. Аби процес оцінювання результатів мав для учнів більш привабливий характер, пропонуємо звертатися до численних навчальних Інтернет-платформ, зокрема Kahoot, які є зручними в користуванні та пропонують безкоштовні опції для проведення вікторин, тестувань різного профілю й навчальних ігор.

Проте звертаємо увагу, що при створенні курсу дистанційного навчання, покликаного формувати різні мовні й мовленнєві навички, треба враховувати низку особливостей, а саме:

- зміст курсу має відповідати концепції сучасної системи освіти, державним стандартам і програмі дисципліни;
- особливе структурування навчального матеріалу (інтерактивні посилання, спливаючі підказки, мультимедіа тощо);
- створення умов для мережевої взаємодії всіх учасників навчального процесу (форум, чат, скайп, відео тощо);
- створення умов для реалізації сучасних педагогічних технологій (розробка проблемних завдань, навчання у співпраці, проведення дискусій, рольових і ділових ігор, проектної діяльності тощо) [11, с. 243].

Використання форм дистанційного навчання на уроках іноземної мови дає змогу вчителю реалізовувати індивідуальний підхід до навчання в повній мірі. Учні з високим рівнем знання швидко сприймають навчальну інформацію, а більшість з низьким рівнем знання – повільно. ІКТ поряд із мережевими ресурсами сприяють досягненню високих результатів усім, учасникам не залежно від їхнього початкового рівня знань. Дистанційне навчання може здійснюватися на будь-якій відстані від маленької аудиторії, закінчуючи різними державами.

Однак, незважаючи на численні переваги використання дистанційних засобів навчання, ІКТ й мережі Інтернет, необхідно зазначити, що такий формат взаємодії учасників навчального процесу передбачає наявність низки недоліків, зокрема можливості отримання якісних послуг Інтернет-з'єднання у всіх учасників одночасно. Через об'єктивні причини така умова може створювати перепони в навчанні й потребує певних зусиль не тільки з боку освітньої установи, а й з боку учасників навчального процесу. Школа забезпечує роботу матеріально-технічного оснащення, роботу платформ, на яких реалізується навчання, але якість інтернету залежить від роботи провайдерів.

Крім того другою важливою проблемою організації навчального процесу в дистанційному форматі є недостатній рівень сформованості в учнів особистісних якостей, необхідних для успішного навчання, зокрема: саморегуляції, самодисципліни, зосередженості, уваги, посидючості, терпіння, організованості, відповідальності та високої мотивації. Ця проблема вимагає окремого теоретичного дослідження і методичного моделювання навчального процесу з метою їх розвитку.

До третьої групи недоліків належать низький рівень технічної обізнаності вчителів і учнів у використанні Інтернет-ресурсів, програмного забезпечення та ІКТ. Зауважимо, що навіть комп'ютерно грамотні викладачі стикаються із проблемою браку часу, оскільки деякі платформи передбачають

попередню підготовку завдань (наприклад: Google, Moodle), а деякі не потребують заздалегідь підготовлених завдань (наприклад: Kahoot, Padlet).

Зважаючи на викладене вище, можемо зробити висновок, що сучасні Інтернет-ресурси та ІКТ дають змогу значно підвищити мотивацію учнів до навчання, реалізовувати навчальний процес в карантинних умовах, однак висувають певні виклики перед учителем, тому важливо правильно організувати процес вивчення іноземної мови із використанням дистанційних засобів, що передбачає проходження трьох послідовних стадій:

1. Організаційно-підготовча стадія: знайомство учнів з роботою за новим для них курсом, з його особливостями, з викладачем, адміністратором, з партнерами по курсу. Розподіл слухачів на групи співпраці за підсумками початкового тестування, формування навички дистанційного доступу до електронних навчальних матеріалів, знайомство з навчально-тематичним планом.

2. Основна стадія: навчання з кожного модуля, що включає вивчення теоретичного матеріалу, виконання практичних і контрольних завдань поточних модулів і підсумкових тестів, включаючи індивідуальні, парні та групові завдання з урахуванням диференціації та індивідуалізації навчання.

3. Завершальна стадія – підсумкова оцінка повноти засвоєння всього матеріалу у вигляді сумарної кількості балів, набраних за результатами тестів, що охоплюють весь курс, куди входить кілька модулів, за ступенем активності в процесі навчання та якісній участі у групових завданнях [15].

Викладач стає організатором процесу дослідження, пошуку, аналізу й перероблювання інформації. Важливим стає вміння вчителя пояснити особливості роботи в тій чи тій програмі. У певному сенсі його діяльність стає складнішою, творчою, що вимагає більшої концентрації та зусиль.

Ефективність навчання англійської мови на відстані залежить від чотирьох складових:

а) ефективної взаємодії викладача та учня, незважаючи на те, що вони фізично розділені відстанню;

- б) використовуваних при цьому педагогічних технологій;
- в) ефективності розроблених методичних матеріалів з англійської мови та способів їх доставки;
- г) ефективності зворотного зв'язку.

Іншими словами, успішність і якість дистанційного навчання англійській мові переважно залежать від ефективної організації та методичної якості використовуваних матеріалів.

Ефективність дистанційного навчання англійської мови відбувається у разі, коли:

- курси дистанційного навчання передбачають більш ретельне і детальне планування діяльності учня, її організації, чітку постановку завдань і цілей навчання, надсилання необхідних навчальних матеріалів;

- інтерактивність – ключове поняття освітніх програм дистанційного навчання. Курси дистанційного навчання англійської мови повинні забезпечувати максимально можливу інтерактивність між учнем і викладачем, зворотний зв'язок між учнем і навчальним матеріалом, надавати можливість групового навчання;

- високоефективний зворотний зв'язок, щоб учні могли бути впевнені в правильності свого просування по шляху від незнання до знання. Такий зворотний зв'язок повинен бути як післяопераційний, оперативний, так і відтермінований у вигляді зовнішньої оцінки;

- мотивація – для цього важливо використовувати різноманітні прийоми та засоби;

- структурування курсу дистанційного навчання має бути модульним, щоб учень мав можливість чітко усвідомлювати своє просування від модуля до модуля, міг вибирати будь-який модуль на свій розсуд або на розсуд педагога, залежно від рівня навченості [19].

Для створення повноцінного електронного курсу необхідно дотримуватись низки принципів, а саме:

– принцип розподіленості навчального матеріалу. Інформаційні навчальні ресурси можуть бути розподілені на дві групи: ті, що знаходяться в учня (локальні компоненти), і ті, що розміщуються на комп'ютерах школи (мережеві компоненти, на кшталт серверів).

– принцип інтерактивності навчального матеріалу. При електронному навчанні потрібен цілісний інтерактивний курс, досить повно представляє всю навчальну інформацію. Курс розроблюється таким чином, що учневі досить чітко дотримуватись рекомендацій вчителя, щоб отримати повну цілісну інформацію в рамках курсу.

– принцип адаптивності до особистісних особливостей учня. Обсяг і подання інформації, пропоновані учням за певний проміжок часу, варіюється залежно від їх індивідуальних особливостей.

Крім створення курсів на різноманітних платформах (Google, Moodle, Human), вчитель має змогу користуватися окремими Інтернет-ресурсами, де є можливості залучення окремих видів діяльності, зокрема удосконалення лексичних навичок. До таких сайтів належать British Council (<https://www.britishcouncil.org.ua/>), British Council LearnEnglish Kids, (<https://learnenglishkids.britishcouncil.org/>), подкаст Agendaweb (<https://agendaweb.org/>) та інші ресурси. Зазначені сайти мають перелік завдань, текстів відео- та аудіо завдань із різноманітною тематикою, де розглядають різні завдання (*Match the picture and the word; Listen and choose the correct words; Watch and match* тощо). Такі завдання спрощують актуалізацію лексичних одиниць, опрацювання зовнішньої форми ЛО, закріплення матеріалу. Крім того, контроль вивченого матеріалу можна реалізовувати завдяки платформі Kahoot у формі ігрової вікторини замість типових диктантів, що сприятиме підвищенню мотивації учнів до навчання та знижує рівень стресу. Такі завдання можуть бути виконані самостійно або протягом онлайн заняття, які можуть бути проведені за допомогою сервісів Zoom чи GoogleMeet.

Отже, формування лексичних навичок у дистанційному форматі може реалізовуватися через створення дистанційних курсів або виконання різних за формою тематичних завдань, які представлені численними Інтернет-ресурсами на платній та безоплатній основі. Проте вчитель має враховувати особливості та принципи організації таких дистанційних курсів, зважати на необхідність попередньої підготовки таких курсів, враховувати вміння учнів користуватися подібними ресурсами та гаджети, та, за необхідності, надавати консультативну допомогу в їхньому опануванні й підтриманні зворотного зв'язку з учнями.

2.2. Система вправ з формування іншомовних лексичних навичок для учнів базової школи з використанням засобів дистанційного навчання

Аналіз опрацьованих теоретичних доробків, які представляють особливості та специфіку дистанційного навчання, та практичних джерел, що охоплюють нині широкий спектр платформ (Human, Moodle, GoogleMeet, Skype, Zoom, Kahoot) і сайтів (British Council, LearnEnglish Kids, Agendaweb) для освітньої діяльності. Наведені форми дистанційного навчання мають різний перелік опцій і контенту, тому кожен викладач обирає для себе таку форму, яку вважає найоптимальнішою.

Наразі широкої популярності набувають сервіси GoogleMeet та Zoom. Перша платформа є досить зручною, оскільки дає змогу швидко розмістити у відкритому доступі різну інформацію, має інтеграцію з сервісами Google Forms (для створення тестування), YouTube (для аудіювання учнів) тощо. Програма Zoom сприяє безпосередньому проведенню онлайн занять у режимі реального часу. 40-хвилинні відео-конференції майже покривають часовий термін уроку. Великий перелік опцій, зручність і легкість у використанні роблять зазначений сервіс центральним для вчителя-мовника, оскільки решта

платформ вимагають докладання значних зусиль і витрат часу для оформлення практичних завдань.

У нашому дослідженні було використано саме додадок Zoom для проведення занять з учнями 8-мих класів у школі №23. Завдяки функції «Share screen» викладач має можливість демонструвати для всіх учасників онлайн-конференції матеріали із власного комп'ютера. Тут при нагоді стають опції програмного забезпечення із створення презентацій, які урізноманітнюють візуальні образи, додають відео- та аудіо-супровід заняття. Маємо зазначити, що функція «Share screen» уможлиблює використання опції «Дошка», що звільняє учителя від необхідності користуватися додатковими сервісами, наприклад Padlet, який стає безумовно необхідним за умови використання інших платформ. Крім того, зазначена платформа Zoom дає змогу демонструвати інші програми і файли, розміщені на комп'ютері вчителя без будь-яких обмежень. Зручний чат, опції емоджи та «Підняти руку» перетворюють онлайн-конференцію на справжнє заняття в умовах школи, хоч усі учасники навчального процесу є фізично віддаленими.

Нами було розроблено презентацію, що містить комплекс вправ, покликаних формувати та удосконалювати лексичні навички учнів. 8 класів. Проаналізувавши програму «Англійська мова» для учнів 8 класів під редакцією Карпюк О.Д. (Healthy Lifestyle) та тематичний план, ми дійшли висновків, що в темі «Healthy Lifestyle» представлено незначну кількість завдань для актуалізації, автоматизації та контролю знань з лексики. Крім того лексичний мінімум зазначеного тематичного блоку є проблемним для опануванням і потребує додаткового опрацювання.

Задля ефективного формування продуктивних і рецептивних лексичних навичок та розширення знань учнів із зазначеної вище теми нами було розроблено комплекс вправ із використанням засобів дистанційного навчання, зокрема ММП та сервісу Zoom.

На середньому етапі навчання великого значення для успішності навчального процесу набувають самостійність виконання завдань, часта зміна діяльності, барвіста наочність. Цьому значною мірою цьому сприяють презентації, які учитель або відправляє учням на їхні електронні екрани, або демонструє онлайн в застосунку Zoom [11, с. 242].

Мультимедійна навчальна презентація була використана на дистанційних уроках іноземної мови з метою більш ефективного навчання лексичного боку мови, підвищення мотивації учнів, а також формування навчально-пізнавальної компетенції. Маючи таку особливість, як інтерактивність, мультимедійні презентації дозволяють ефективно адаптувати навчальний матеріал під особливості учнів, що сприяє підвищенню ефективності сприйняття і запам'ятовування навчального матеріалу.

Будь-яка система вправ, що розвиває будь-який вид мовної діяльності, містить дві підсистеми: підготовчі вправи та мовні вправи [18]. У своєму дослідженні ми будемо дотримуватися цієї класифікації для того, аби правильно визначити роль конкретної вправи.

Таким чином, процес опановування учнями лексичних одиниць може стати швидшим і ефективнішим. Важливо зазначити, що учні дійсно легко і надовго запам'ятовують те, що викликає у них безпосередній інтерес, що привернуло їх увагу своєю неординарністю, яскравістю і, звичайно ж, те, з чим вони активно взаємодіють.

Учні середніх класів, у тому числі учні 8-х класів, зазнають труднощів при засвоєнні великої кількості лексичних одиниць при вивченні тем. Для розв'язання цієї проблеми був розроблений комплекс лексичних вправ за темою Healthy Lifestyle для учнів 8-х класів, спрямований на семантизацію ЛО і відпрацювання їх у мовленні. Він передбачає використання засобів дистанційного навчання – мережу Інтернет та домашні комп'ютери учнів.

На різних етапах уроку матеріал презентації сприяв досягненню поставленої мети – формуванню продуктивних і рецептивних лексичних навичок.

Розроблений комплекс базується на традиційних принципах навчання, а саме:

- принцип зростання труднощів («від простого до складного»);
- принцип поетапного виділення і закріплення матеріалу.

При створенні репрезентованого комплексу лексичних вправ враховувалися основні етапи роботи над формуванням лексичних навичок, які полягають в ознайомленні та первинному закріпленні, тренуванні й застосуванні. Проте на кожному з цих етапів були застосовані нетрадиційні ІКТ, зокрема ММП.

Ознайомлення і первинне закріплення репрезентовано у вправах на рівні слова (вправи 1–4). Тут відбувається введення, розкриття значення нових лексичних одиниць (семантизація), забезпечення їх розуміння учнями. Для цих цілей використовуються вправи на підбір асоціацій, синонімів, виділення невідповідного слова і робота з дефініціями.

Другий етап роботи над лексикою полягає у тренуванні та закріпленні і представлений у вправах 5–7 на рівні словосполучень: скласти словосполучення до запропонованих слів, з'єднати словосполучення з перекладом, з'єднати розрізнені слова таким чином, щоб вийшли прислів'я. На цьому етапі необхідне поєднання формальних і умовно-мовленнєвих вправ.

Основними завданнями викладача при виконанні таких вправ є забезпечення запам'ятовування учнями лексичного матеріалу, тобто розвиток відповідних навичок і розкриття перед ними мовленнєвої перспективи використання цих навичок.

Третій етап роботи над лексикою покликаний вмотивувати школярів використовувати вивчені ЛО в мовленнєвій діяльності, які проілюстровані завданнями на рівні речення і надфразової єдності (вправи 8–11):

- заповнити пропуски,
- скласти діалог із розрізнених реплік і розіграти,
- відповісти на питання,
- прокоментувати ці твердження,
- висловити згоду / незгоду,
- самостійне виділення нових лексичних одиниць в тексті,
- скласти розповідь у формі висловлювання.

Пропоновані завдання вимагають від учнів уміння не лише розуміти слова на слух, знати їхнє значення при читанні тексту, а і вживати нові ЛО у висловлюваннях, а саме у діалогічних і монологічних формах. Третій етап є перехідним від формування лексичних мовних навичок з теми до розвитку мовленнєвих умінь. На цьому етапі лексичне явище, яке активізується, вживається без мовної підказки відповідно до мовленнєвих обставин.

Другий і третій етапи – це практика вживання лексичного явища. Слід зауважити, що володіння іншомовними ЛО значною мірою залежить від характеру закріплення та від практики вживання, а не від способу введення. Центральною ланкою у всій роботі зі створення лексичних мовних навичок є другий і третій етапи, тобто етапи створення міцних і гнучких лексичних мовних навичок.

Розглянемо розроблений комплекс лексичних вправ, побудований за принципом «від простого до складного», тобто від рівня слова, словосполучення, речення до рівня надфразової єдності.

2.2.1. Вправи на рівні слова

Вправа 1. Дати асоціації до цього слова.

На слайді наведено словосполучення «Healthy lifestyle» (див. Додаток А). Учням потрібно назвати слова – асоціації по пам'яті, пов'язані з цим словом, наприклад, можуть бути варіанти *healthy food, sport, physical activity, rest, diet* і так далі. Схематично дану вправу можна оформити за допомогою квітки з пелюстками.

Мета цієї вправи – активізувати раніше вивчену лексику по попередніх темах.

Крім того, такий прийом використовується на етапі визначення мети для оголошення теми та постановки мети уроку.

Зауважимо, що цей вид роботи можна виконувати й без використання додатково створеної ММП через використання функції сервісу Zoom «Дошка», де вчитель може записувати асоціативні висловлювання учнів. Така візуалізація сприяє активізації зорових та слухових аналізаторів і допомагає утворенню логічних ланцюжків та своєрідних mind maps за обраною темою.

Вправа 2. Висловити те ж саме за допомогою одного слова.

На слайді наводяться дефініції нових слів, учні намагаються їх відгадати і назвати (див. Додаток Б). Визначення і є вихідний контекст вживання слова, його первинне оточення. Ті асоціації, які вчитель закладає на цьому рівні, закріплюється у мовленні учнів.

Метою цієї вправи є не лише називання слова учнями, а розуміння власне дефініції.

Наведемо приклади дефініцій:

- a) *Changing your eating habits in order to reach a goal. Often that goal is losing weight but sometimes it is gaining weight. – TO DIET*
- b) *To become less heavy – TO LOSE WEIGHT*
- c) *To increase in body weight – TO GAIN WEIGHT*

Слайд використовується на етапі введення нового матеріалу.

Вправа 3. Визначити слово, яке не підходить цій групі (див. Додаток В).

Це завдання буде цікавішим, якщо зробити вибір неоднозначним або не настільки очевидним. Щоб зробити подібну вправу більш проблемною, потрібно пам'ятати про те, що слова можуть поєднуватися за якимись окремими ознаками чи принципами, але відрізнятися за іншими.

Знайди зайве слово.

Balanced, balanced / healthy diet, calorie, crash diet – DIET

Diet, easy of digestion, high-calorie, low-calorie, to eat- CALORIES

Healthy, excess, exciting, unhealthy – LIFESTYLE

Physical, every day, calorie, morning – ACTIVITIES

To watch, to exercise, to lose, to gain, to control – WEIGHT

Refined, food, preservative, junk, restaurant – FOOD

Вправа 4. Підібрати синоніми до певного слова (див. Додаток Г).

Ця вправа є продовженням попередньої вправи.

To lose weight – (take off, reduce, underweight, ...)

To gain weight – (increase, overweight, ...)

Завдання №2 і №3 можуть також бути представлені на платформах Kahoot та Moodle, де учні мають змогу самостійно обрати відповіді. Однак варто зазначити, що підготовка таких вправ вимагає від учителя додаткового часового ресурсу, що іноді важки віднайти.

Знання та правильне використання синонімів дозволяє уникнути повторів, підвищує пізнавальну активність школярів, збагачує та систематизує словниковий запас.

2.2.2. Вправи на рівні словосполучення

Вправа 5. Скласти / підібрати словосполучення до запропонованих слів (див. Додаток Д).

З'єднайте дієслова з іменниками, щоб вийшли логічні співпадіння. Іноді можливо кілька варіантів поєднань).

Мета – первинне закріплення нової лексики.

В учнів розвивається мовна здогадка, формуються лексичні навички по темі.

Таблиця 2.1

Словосполучення за темою «Healthy Lifestyle»

1. weight	a) to have
2. exercises	b) to lose
3. calories	c) to burn

4. convenience food	d) to do
---------------------	----------

Вправа 6. З'єднати словосполучення з перекладом (див. Додаток Є).

Учні слухають слова і повторюють за спікером. Потім з'єднують англійські словосполучення з перекладом. Ця вправа знайомить з новою лексикою за темою.

1. physical activity	a) спалювати калорії
2. to burn calories	b) напівфабрикати
3. convenience food	c) збалансована дієта
4. a balanced diet	d) фізична активність
5. fast food restaurants	e) містити енергію
6. to contain energy	f) містити жир
7. to contain fat	g) ресторани швидкого обслуговування

Вправа 7. З'єднати слова таким чином, щоб вийшли прислів'я. (див. Додаток Ж)

Мета – розширення світогляд учнів, повторення раніше вивченої лексики.

Таблиця 2.2

Прислів'я

Good health	is above.
Wealth is nothing	without health.
Happiness is nothing more	than good health and a bad memory.
Health and cheerfulness	mutually beget each other.

У вигляді підказки, нижче даються переклади до прислів'їв або самі учні можуть запропонувати свій переклад:

У здоровому тілі здоровий дух;

Їж по яблуку в день і доктор не знадобиться;

Здоров'я дорожче за багатство;

Хто рано лягає і рано встає, здоров'я, багатство і розум наживе.

Звертаємо увагу, що вправи №5, №6 і №7 можуть бути також представлені у сервісах Google Forms? Moodle, Kahoot.

2.2.3. Вправи на рівні речення і надфразові єдності

Вправа 8. Заповнити пропуски (див. Додаток 3).

З метою формування продуктивної лексичної навички можна виконати вправу із заповнення пропусків у реченнях, тобто, підстановлювальну вправу. Показником правильності є відповідність смислового значення лексичної одиниці, яка підставляється, з тією, з якою вона поєднується. Символи вправи використовуються для закріплення лексичного матеріалу та вироблення автоматизму в уживанні в аналогічних ситуаціях.

1. – *Why are you eating so much? – I'm ... a diet. – What? – Yes, it's a special diet for very thin people. I'm trying to ... some weight.*

– *You're lucky. Everybody wants to ... weight.*

– *I don't agree with you.*

2. – *I'm Let's have something to eat quickly!*

– *There's a McDonald's round the corner.*

– *Oh, no. I don't like ... food. It's ... for your health.*

– *True, McDonald's is not for somebody who counts Let's go somewhere else.*

Ця вправа може бути також використана в мовленнєвій діяльності, а саме для тренування лексичних навичок, коли учням пропонується скласти діалог з розрізнених реплік і розіграти цю взаємодію у реальному житті. Учні, які склали однакові діалоги, об'єднуються в пари. Вони читають і заучують діалоги за ролями. Після цього діалоги програються перед усім класом. При цьому у дітей, які прослуховують діалоги, формуються рецептивні лексичні навички.

Протягом виконання таких завдань можлива робота двох учнів з одним комп'ютером, тобто комп'ютер крім забезпечення варіативності завдань сприяє формуванню в учнів вміння працювати індивідуально й у парі.

Вправа 9. Прокоментувати ці твердження, висловити згоду / незгоду.

На слайді учням пропонується прочитати твердження, висловити свою згоду / незгоду і прокоментувати (див. Додаток І). Відповідь оформлюється за зразком:

I think that it's true that (I agree that)

*Because або I think that it's false that ... (I don't agree that)
because ...*

Далі наводиться список тверджень:

Keeping fit and going in for sports is also important for our health.

Lack of exercise in our life is a serious problem.

Today healthy lifestyle is becoming more and more popular both with the old and the young.

People have become more health-conscious.

The healthier we are, the better we feel. The better we feel, the longer we live.

A healthy diet is an essential part of staying healthy.

Healthy people live longer, they are more successful and they enjoy their life.

When you're healthy, you're happy.

Ця вправа використовується на етапі первинного закріплення вивченої лексики та спрямована на активізацію у мові вивчених лексичних одиниць.

Завдання №8 і №9 також можна представити через чат-вікна, де учні у групах чи одноосібно можуть висловлювати свої думки, будувати діалоги

Вправа 10. Самостійне виділення нових лексичних одиниць у відеоролику.

На слайді можна побачити відеоролик на тему «Здоровий спосіб життя для підлітка» («Healthy lifestyle for teens») тривалістю 1 хв 30. Відеофрагмент розміщується на сервісі YouTube і може бути продемонстрований учням через опції ММП або окреме вікно браузера за відповідним посиланням:

<https://www.youtube.com/watch?v=prVtcq1Rwpc>.

У ньому можна побачити поради щодо ведення здорового способу життя, відповіді на питання чому важливо вести здоровий спосіб життя, описані шкідливі звички, наведені приклади здорової та нездорової їжі.

Учні виділяють для себе ключові моменти, які після перегляду активно обговорюються в Zoom. Цей ролик є відеопідтримкою навчального матеріалу. Використання відеороликів сприяє розвитку і вмотивованості мовної діяльності учнів, а також сприяє розвитку різних боків психічної діяльності учнів, і, перш за все, – уваги та пам'яті.

Під час перегляду виникає атмосфера спільної пізнавальної діяльності. У цих умовах навіть неуважний учень стає уважним. Так мимовільна увага переходить у довільну, а інтенсивність уваги впливає на процес запам'ятовування. Використання різних каналів надходження інформації (слуховий і зоровий канали, моторне сприйняття) позитивно впливає на міцність запам'ятовування мовного матеріалу.

Вправа 11. Скласти розповідь у формі висловлювання (див. Додаток І).

Мета завершальної вправи – узагальнення вивченої нової лексики і активізація її в мовленні. Використовується на етапі застосування вивченої лексики. Учням пропонується розробити свої правила здорового способу життя, так званій «Health Code», за певним планом висловлювання. За зразком: *I should to be healthy. I shouldn't to be healthy.*

Учні можуть вибрати можливі відповіді із запропонованого списку або запропонувати свої варіанти. Варіанти вибору:

get up early and go to bed early;

do physical activities;

eat convenience food;

eat in fast food restaurants;

eat too much;

eat a lot of sweets;

go in for sports;

eat fruit and vegetables;

sleep enough;

spend much time indoors (outdoors);

keep to a balanced diet;

drink a lot of water every day;

eat after 7 p.m.;

eat high-fat, high-calorie snacks;

drink water or juice instead of Coke and lemonade;

eat smaller portions.

Формою домашнього завдання для учнів може виступити підготовка презентації на кілька слайдів за темами «What I do to be healthy», «Healthy / unhealthy food», «Diet». У презентації використовуються ілюстрації, ефекти анімації, кінофрагменти, але обов'язково необхідні коментарі учня до кожного слайду.

Пошук інформації, самостійна робота з додатковими джерелами, сприяють поглибленню і кращому засвоєнню матеріалу, що вивчається. Цей вид роботи дозволяє здійснити диференційований підхід до учнів. Він використовується на етапі практики у творчому використанні. Це диференційоване завдання сприяє розвитку творчих здібностей учнів. Для менш успішних дітей запропоновано домашнє завдання на переклад речень з української на англійську, використовуючи вивчену лексику. Наприклад, «Вона на дієті. Вона хоче схуднути, тому виконує фізичні вправи три рази в тиждень» тощо.

Таким чином, комплекс вправ з формування лексичних навичок за темою містить 11 різних завдань від «простого до складного». При розробці комплексу лексичних завдань враховувалися такі фактори як кількість годин, що відводяться на навчання, наступність (посильність і мотивація виконання вправ), забезпечення адекватності дій з виконання мовних завдань, контекстна наочність презентації матеріалу, врахування етапності становлення досвіду. Застосування презентації на уроках сприяє досягненню

поставлених на уроці цілей та сприяє розвитку у школярів пізнавальної активності, уяви, навичок спільної роботи.

Подальші уроки дозволили зробити висновок, що всі учні опанували нові лексичні одиниці та навчилися використовувати їх у мовленні при виконанні запропонованих завдань, а використання сучасних форм дистанційного навчання, зокрема ММП, Інтернет сервісів YouTube і Zoom та месенджерів сприяли активації пізнавального інтересу школярів, підвищили рівень мотивації до вивчення англійської мови та показали шляхи використання сучасних інформаційно-комунікаційних гаджетів не тільки задля роважально-ігрової діяльності, а й способу отримання нових знань.

Успішна апробація представленого комплексу вправ дає змогу розробити методичні рекомендації з використання вправ для формування і вдосконалення лексичних навичок на уроках англійської мови на середньому етапі з теми «Healthy lifestyle».

Висновки до Розділу 2

Ефективне дистанційне навчання іноземної мови має будуватися на базі спеціально спроектованого віртуального мовного середовища, що включає комплекс електронних освітніх і комунікаційних засобів, які організують повноцінну навчальну взаємодію розділених простором і часом суб'єктів навчального процесу. При цьому дистанційне навчання повинно забезпечувати якісний і кількісний контроль успішності віддаленого навчального процесу. Тільки в цьому випадку будуть реалізовані такі функції віртуальної освітнього середовища, як інформаційно-навчальна, комунікаційна та контрольно-адміністративна. Проте аналіз наукових доробків вітчизняних та зарубіжних науковців показав, що існує низка недоліків, які слід враховувати при використанні цих форма навчання, а саме:

- великі витрати часу педагога з підготовки до уроку (необхідність пошуку ресурсів та розробка власного інтерактивного матеріалу для уроків через відсутність матеріалів за обраною школою програмою);
- високе навантаження на педагога при перевірці домашніх завдань (розв'язання проблеми – максимальна автоматизація процесу перевірки робіт);
- відсутність технічної доступності до онлайн уроку для окремих учнів;
- виникнення технічних проблем під час проведення онлайн уроку.

Аналіз шкільної програми з англійської мови за 8 клас виявив недовільну кількість завдань, покликаних формувати лексичні навчачки з теми «Здоровий спосіб життя», тому в представленому дослідженні було розроблено та описано комплекс завдань лексичного спрямування, побудованих за традиційним принципом «від простого до складного», але удосконалених за допомогою сучасних ІКТ та Інтернет-ресурсів, зокрема ММП та Zoom для учнів 8-х класів із застосуванням засобів дистанційного навчання. Він складається з 11 вправ на рівні слова, словосполучення та речення, метою яких є формування продуктивних і рецептивних лексичних навичок в учнів.

Подальші заняття показали високу ефективність та стійкість сформованих лексичних навичок з обраної теми й необхідність включення цього комплексу завдань до навчання у базовій школі, особливо в карантинних умовах.

Загалом ми дійшли висновків, що використання сучасних ресурсів глобальної мережі та засобів ІКТ сприятливо впливає на сприйняття та запам'ятовування учнями-підлітками навчального матеріалу і буде результативним на уроках англійської мови при вивченні інших тем.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження можна зробити такі висновки:

1. Навчання лексиці є спеціально організований процес, протягом якого здійснюється відтворення і засвоєння певного досвіду роботи зі словниковим складом іноземної мови. Володіння лексикою є важливою передумовою розвитку мовленнєвих умінь. Від ступеня володіння лексикою залежить змістовний бік висловлювання. Ефективність формування лексичних навичок залежить від того, наскільки підходи та методи навчання орієнтовані на вікові особливості учнів. Учнім базової школи властиве прагнення до самоствердження, критичності, активне сприйняття нового, нестійкість і різноплановість інтересів, емоційна нестабільність. Провідною діяльністю в підлітковому віці стає спілкування.

2. Аналіз розвідок з методики, психології, педагогіки та власне викладання у школі, показує, що проблеми добору лексичного мінімуму та розробки спеціальних вправ є актуальними. Добір лексики здійснюється на основі статистичних, лінгвістичних і методичних принципів. Існують різні типи лексичних вправ та ігор. Основними способами семантизації лексичних одиниць є перекладні та неперекладні способи, які мають свої переваги і недоліки, активне використання яких призводить до більш ефективного запам'ятовування лексичного матеріалу. Для того аби збільшувати активний лексичний мінімум, необхідно системно виконувати комплекси лексичних вправ.

3. У школі вивчення іноземних мов потребує застосування ІКТ. Набути певні лексичні навички в школі – означає засвоїти значення і форми лексичних одиниць і вміти їх використовувати в різних видах мовленнєвої діяльності, тобто опанувати навички лексичного оформлення експресивної мови і навчитися розуміти лексичні одиниці на слух і при читанні. Для підвищення ефективності формування лексичних навичок, крім

використання наявного навчально-методичного комплексу вчителі у своїй роботі можуть застосувати інтерактивні Інтернет-ресурси.

Матеріали Інтернет-ресурсів можуть активно застосовуватися в межах самоосвіти або як завдання для домашнього вивчення. Застосування засобів дистанційного навчання має низку переваг, які сприяють опануванню учнями навчального матеріалу на будь-якій відстані без начних витрат на навчальні посібники. Послідовність і тривалість виконання таких завдань школярі можуть обирати самостійно, що сприяє створенню умов вибору індивідуальної траєкторії навчання, де учні адаптують процес навчання під свій рівень знання незалежно від закладу освіти.

4. Застосування дистанційних технологій у навчанні змінює роль викладача в навчальному процесі, вимагає від нього актуального, постійного, динамічного професійного зростання і розвитку, здатності легко орієнтуватися в мінливій дійсності, щодня освоювати нові технології, методи та прийоми електронного навчання.

Викладач – вже не тільки той, хто надає лише знання, він ще є координатором навчального процесу. Він створює, наповнює дистанційний навчальний процес, формує установки і атмосферу, що сприяє розвитку мотивації учнів, які освоюють нові знання та навички самостійно, але й за допомогою і підтримкою викладача.

Досвід роботи у школі показав, що найбільш оптимальними засобами дистанційного навчання для вчителя є використання ММП та програмних платформ Zoom задля здійснення своєї педагогічної діяльності. Розроблений комплекс вправ, покликаних формувати й удосконалювати продуктивні й рецептивні лексичні навички учнів 8-мих класів з застосуванням зазначених технологій сприяв ефективному засвоєнню лексичного мінімуму з теми «Здоровий спосіб життя» та може бути рекомендований для подальшого провадження в навчальний процес, як і використані засоби ІКТ при вивченні інших тем дисципліни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Азимов Э., Щукин А. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам). Москва: Издательство «Икар», 2009. 448 с.
2. Балтіна О. Б. Подкасти як засіб вивчення та викладання англійської мови. URL: <http://ea.donntu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/1702/1/Baltina%20Olena%20-%20Podkasty%20jak%20zasib%20vyvchennia%20ta%20vykladannia%20anglijsk%20movy.pdf>
3. Баркасі В. В., Баркасі С. Б. Використання змішаної форми навчання у викладанні іноземних мов у ВНЗ. Молодий вчений. 2015. № 2(6). С. 207-210.
4. Басараба Н. Платформа дистанційного навчання Moodle та її використання в організації навчального процесу. Нова педагогічна думка. 2013. № 2. С. 63-66.
5. Болтак І. С. ELearning на уроках англійської мови. Учительський журнал online. 2016. 7 с.
6. Борзенко О. П. Основні категорії та поняття дистанційного навчання. Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. Ч. І. 2012. № 19 (254). С. 6-14
7. Буйницька О. П. Інформаційні технології та технічні засоби навчання: навчально-методичний. Посібник для самостійного вивчення курсу. Кам'янець-Подільський : ПП Буйницький, 2009. 100 с.
8. Вторушина Ю. Л. Развитие личности обучающегося в процессе обучения иноязычной лексике. Современная наука. Новые перспективы. Сборник научных докладов. 2014. С. 54-56.
9. Гальскова Н. Д. Теория обучения иностранным языкам: Лингводидактика и методика: учебное пособие для студентов

лингвистических и филологических факультетов высших учебных заведений. Москва: Академия, 2007. 333 с.

10. Герасименко І. В. Створення навчального курсу в системі електронного навчання на базі Moodle. Педагогічний альманах: Зб. наук. пр. Редкол. В. В. Кузьменко (голова) та ін. Херсон: КВНЗ “Херсонська академія неперервної освіти”, 2012. Вип. 16. С. 109-115.

11. Голицына И. Н., Половникова Н. Л. Мобильное обучение как новая технология в образовании. Образовательные технологии и общество. 2011. № 1. С. 241-252.

12. Гринюк Г. А., Семенчук Ю. О. Етапи формування іншомовленнєвої комунікативної компетенції. Іноземні мови. 2006. № 2. С. 22-27.

13. Демида Б. Системи дистанційного навчання: огляд, аналіз, вибір. Комп'ютерні науки та інформаційні технології. 2011. № 694. С. 98-107.

14. Дистанционные образовательные технологии: проектирование и реализация учебных курсов. СПб.: БХВ Петербург, 2010. 336 с.

15. Дунина І. М. Платформи дистанційного навчання в університетах Франції. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2011_4_7.

16. Зимняя И. А. Психология обучения иностранным языкам в школе. М.: Просвещение, 1991. 222 с.

17. Калуга Т. А. Мобильное обучение в дистанционном образовании. Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. 2011. № 12 (223), Ч. I. С. 113-123. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vlush/Ped/2011_12_1/15.pdf.

18. Карпенко М. М. Розвиток дистанційного навчання як відповідь на сучасні виклики для України Стратегічні пріоритети. 2014. № 4 (33). URL: <http://sp.niss.gov.ua/content/articles/files/181435918091.pdf>.

19. Карпенко М. М. Світовий досвід розвитку дистанційних форм освіти у вітчизняному контексті. URL: <http://old2.niss.gov.ua/articles/1693>.

20. Кивлюк О. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в системі навчальних дисциплін початкової школи. Початкова школа. 2004. №4. С. 34-35.

21. Киналь А. Шляхи формування англомовної лексичної компетенції в учнів основної школи з використанням мультимедійних засобів. Електронні інформаційні ресурси: створення, використання, доступ: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, м. Вінниця, 2014. С. 113-119.

22. Кравчина Т. Види інтерактивних методів навчання англійської мови для студентів технічних спеціальностей. 2018. №5. С. 140-145 URL: <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2018.5.140145>

23. Кузьменко О. Змішане навчання як інноваційна форма організації навчального процесу в школі. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. «Педагогіка». 2017. № 3. С. 140-147.

24. Куклев, В. А. Становление системы мобильного обучения в открытом дистанционном образовании: автореферат диссертация д-ра пед. наук: 13.00.01 общая педагогика, история педагогики и образования; Ульяновский государственный технический университет. Ульяновск, 2010. 46 с.

25. Смоліна С.В. Методика формування іншомовної лексичної компетенції. С. 16-23. URL: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjhivSfn8j0AhXCs4sKHTtYBkwQFnoECBYQAQ&url=http%3A%2F%2Fwww.irbis-nbuv.gov.ua%2Fcgi-bin%2Firbis_nbuv%2Fcgiirbis_64.exe%3FC21COM%3D2%26I21DBN%3DUJRN%26P21DBN%3DUJRN%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1%26Image_file_name%3DPDF%2Fim_2010_4_4.pdf&usg=AOvVaw34JJnBYQMXmxOO2toUZkZ4

26. Мартинова, Р. Ю. Цілісна загально методична модель навчання іноземних мов. К. : Вища шк., 2004. 454 с.

27. Ніколаєва С. Ю. Цілі навчання іноземних мов в аспекті компетентнісного підходу. Іноземні мови : наук.метод. журн. Засн. Київський

лінгвістичний університет і видво “Ленвіт” ; гол. ред. С. Ю. Ніколаєва. К. : Видво “Ленвіт”, 2010. № 2. С. 11-17.

28. Осін А. В. Мультимедія в освіті: контекст інформатизації: трудова підготовка в закладах. Львів: Новий світ. 2004. №2. С. 35-38.

29. Організація освітнього процесу із застосуванням технологій дистанційного навчання у 2020/2021 навчальному році: методичні рекомендації. За заг. ред. В. І. Шуляра. Миколаїв : ОІППО, 2020. 108 с.

30. Пассов Е.И., Кузнецова Е.С. Формирование лексических навыков: Учебное пособие. Воронеж: НОУ «Интерлингва», 2015. 40 с.

31. Просяник О.П. Інтерактивне онлайн викладання іноземної мови. Сучасні методи викладання іноземних мов у вищих навчальних закладах. Харків: НУ «ЮАУ ім. Ярослава Мудрого». 2013. с. 88

32. Рогова Г.В. Верещагина И.Н. Методика обучения английскому языку на начальном этапе в средней школе. М.: Просвещение. 2012. 223 с.

33. Український педагогічний словник. Ред. С. Гончаренко. Київ: «Либідь». 2015. 375 с.

34. Штихно Л. В. Дистанційне навчання як перспективний напрям розвитку сучасної освіти. Молодий вчений. 2016. № 6. С. 489-492.

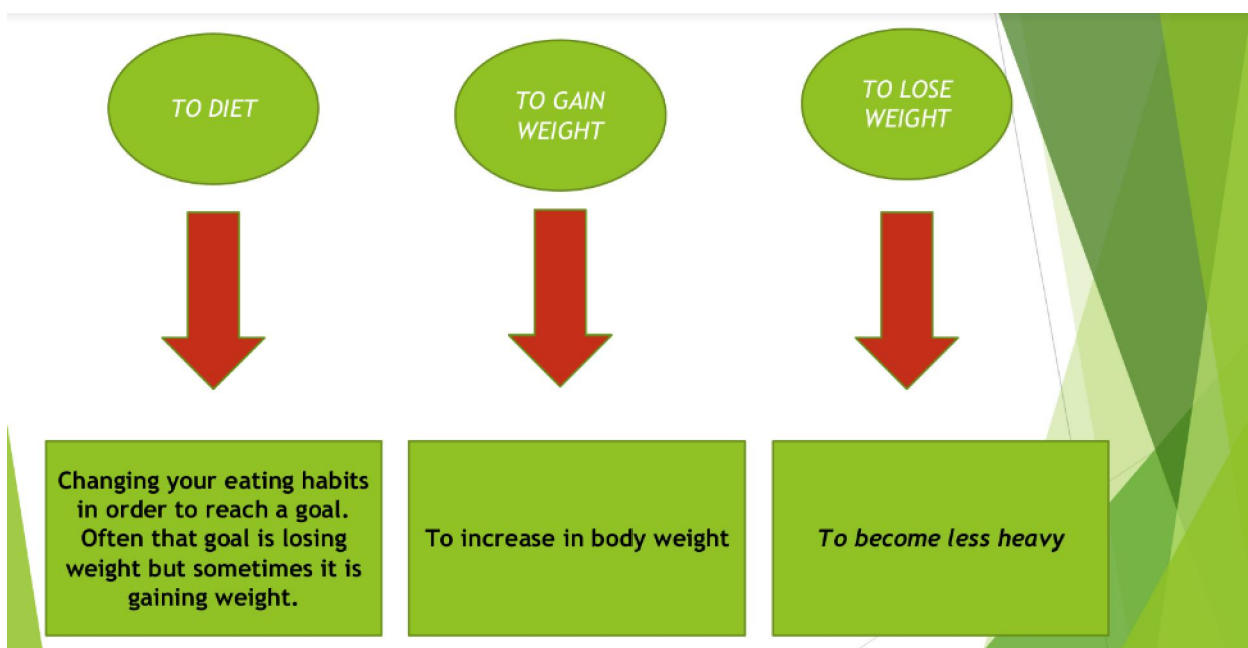
35. Richards J. C. Dictionary of Language Teaching and Applied Linguistics. Harlow : Pearson Education Ltd, 2002. 608 p.

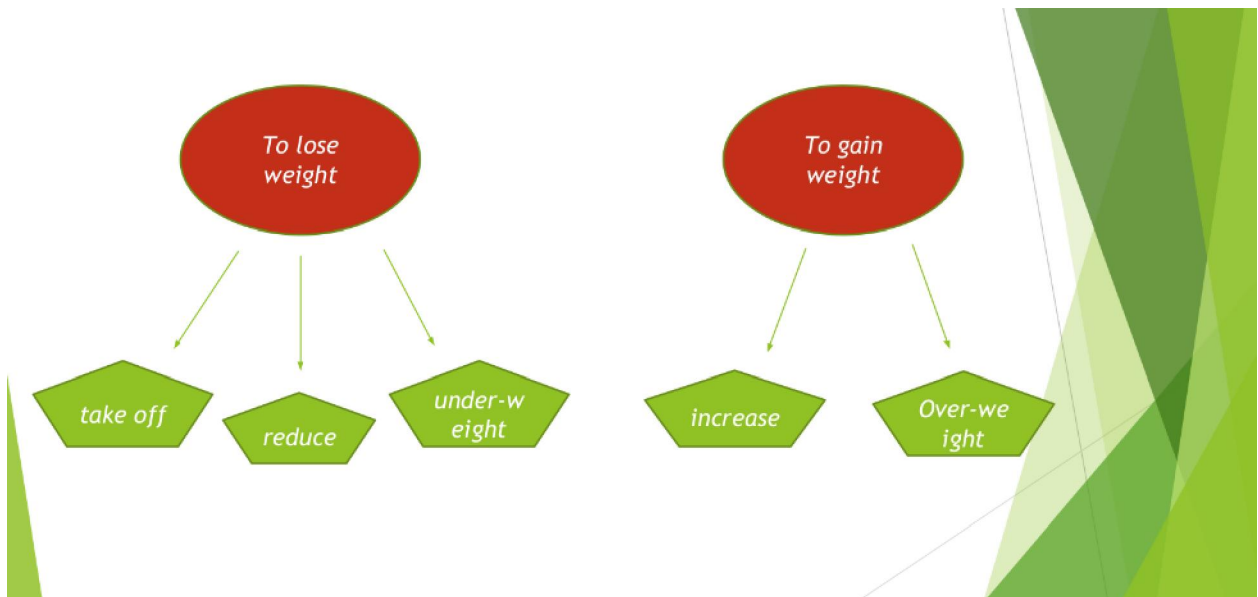
ДОДАТКИ

Додаток А

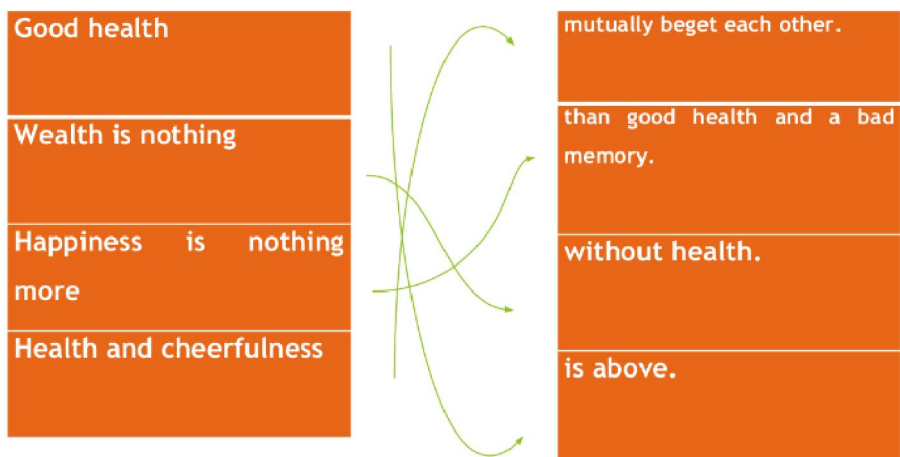
Додаток Б

1. physical activity	a) спалювати калорії - 2
2. to burn calories	b) напівфабрикати - 3
3. convenience food	c) збалансована дієта - 4
4. a balanced diet	d) фізична активність - 1
5. fast food restaurants	e) містити енергію - 6
6. to contain energy	f) містити жир - 7
7. to contain fat	g) ресторани швидкого обслуговування - 5

1. - *Why are you eating so much? – I'm on a diet. – What? – Yes, it's a special diet for very thin people. I'm trying to gain some weight.*
 - *You're lucky. Everybody wants to lose weight.*
 - *I don't agree with you.*

2. - *I'm hungry. Let's have something to eat quickly!*
 - *There's a McDonald's round the corner.*
 - *Oh, no. I don't like fast food. It's bad for your health.*
 - *True, McDonald's is not for somebody who counts calories. Let's go somewhere else.*

1. Keeping fit and going in for sports is also important for our health.
2. Lack of exercise in our life is a serious problem.
3. Today healthy lifestyle is becoming more and more popular both with the old and the young.
4. People have become more health-conscious.
5. The healthier we are, the better we feel. The better we feel, the longer we live.
6. A healthy diet is an essential part of staying healthy.
7. Healthy people live longer, they are more successful and they enjoy their life.
8. When you're healthy, you're happy.

Example:

I think that it's true that (I agree that)

Because I think that it's false that ... (I don't agree that) because

Health Code

I should to be healthy.

- ❖ get up early and go to bed early;
- ❖ do physical activities;
- ❖ eat convenience food;
- ❖ eat in fast food restaurants;
- ❖ eat too much;
- ❖ eat a lot of sweets;
- ❖ go in for sports;
- ❖ eat fruit and vegetables;

I shouldn't to be healthy.

- ❖ sleep enough;
- ❖ spend much time indoors (outdoors);
- ❖ keep to a balanced diet;
- ❖ drink a lot of water every day;
- ❖ eat after 7 p.m.;
- ❖ eat high-fat, high-calorie snacks;
- ❖ drink water or juice instead of Coke and lemonade;
- ❖ eat smaller portions.